

TARTU ÜLIKOOL

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Ajaloo ja arheoloogia instituut

Eesti ajaloo osakond

Kadi Aruste

**1947. AASTA XII ÜLDLAULUPEO MUUSIKALISED JA
ÜLDKORRALDUSLIKUD ETTEVALMISTUSTÖÖD**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: prof. Tõnu-Andrus Tannberg

Tartu 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KULTUURIELU SOVETISEERIMINE SÕJAJÄRGSETEL AASTATEL.....	6
2. XII ÜLDLAULUPEO ETTEVALMISTAMINE	10
2.1. Taust: muusikaelu sõjajärgses Eestis.....	10
2.2. Laulupeo ettevalmistamine ja staatus nõukogude ühiskonnas	12
3. XII ÜLDLAULUPEO ETTEVALMISTAMISE INSTITUTIONAALNE RAAMISTIK	15
3.1. XII Üldlaulupeo pea- ja alakomisjonide ja Büroo töölerakendamine	15
3.2. Kohalik tasand: maakondlikud laulupeokomisjonid ning partei- ja nõukogude võimuorganite tegevus	18
4. ÜLDLAULUPEO MUUSIKALINE ETTEVALMISTAMINE	20
4.1. Repertuaar.....	20
4.2. Koorijuhtide kursused.....	25
4.3. Eelproovid	28
4.4. Vabariiklik laulupäev	32
5. ÜLDKORRALDUSLIKUD ETTEVALMISTUSED	36
5.1. Rahvarõivastega varustamine	36
5.2. Laululava ja väljaku ehitustööd	38
5.3. Laulupeoliste majutamine ja toitlustamine.....	43
5.3.1. Majutamine.....	43
5.3.2. Toitlustamine.....	45
5.4. Laulupeoliste transport	47
KOKKUVÕTE	51
KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS.....	53
SUMMARY.....	57

SISSEJUHATUS

Eesti laulupidude traditsioon on ainulaadne ja kuulub alates 2003. aastast UNESCO inimkonna suulise ja vaimse pärandi nimekirja. Laulupidude ajalugu Eestis ulatub tagasi 19. sajandi “ärkamisaega”, kui baltisakslaste eeskujul otsustas Johann Voldemar Jannsen korraldada 1869. aastal esimese eestlaste laulupeo. Seeläbi avastasid eestlased ühtsustunde avaldusviisina kollektiivse laulmise. Lisaks eestlaste rahvusliku ühtsuse loomisele on laulupidu olnud ka kui rituaal, mille kaudu toimub kultuurimälu edasikandumine.¹ Eesti iseseisvumise järel sai ühislaulmise eesmärgiks eesti muusika propageerimine. Oma rolli etendas selles Eesti Lauljate Liit, mis tegeles koorilaulu-harrastuse arendamisega ja Eesti Vabariigi aegsete laulupidude korraldamisega. Alates VIII üldlaulupeost 1923. a. korraldati laulupidusid iga viie aasta järel ja neist viimane ennesõjaaegne üldlaulupidu toimus 1938. aastal.²

Eesti taasokupatsiooniga 1944. aastal kaasnes nõukogulikku poliitika ellurakendamine kõikides eluvaldkondades. Nõukogude võim asus ümber korraldama ka kultuurielu, mistõttu muudatuste mõjust ei jäänud puutumata Eesti kultuuri juurde kuuluvad laulupeod. Okupatsioonivõimud jätkasid laulupidude korraldamist, kuid nende sisu ja eesmärk uutes poliitilistes oludes muutusid. Nimelt sai laulupidudest Nõukogude võimu jaoks propagandistlik massiüritus, mille puhul üritati ära kasutada eestlaste kultuuritraditsiooni, lisades selle nõukogulikke elemente ja sisu. Laulupeotraditsiooni jätkamise üheks eesmärgiks oli kindlasti ka soov teha sel moel uus režiim rahvale vastuvõetavamaks. Siiski on 1947. aastal toimunud laulupeo sisu hinnatud küllaltki rahvuslikuks, hoolimata kohustuslikest olnud nõukogulikest elementidest. Väärrib märkimist, et võimud ei muutnud ära laulupidude senist numeratsiooni, vaid nimetasid 1947. aasta peo XII üldlaulupeoks.³

Samuti oli 1947. aasta laulupeo korraldamist ümbritsev õhustik erinev järgnevatest aastatest. Teine maailmasõda oli üle maa kaasa toonud purustusi ja inimkaotusi nii sõjategevuse kui ka repressioonide läbi. Lisaks valitsesid Eestis sõjajärgsetel aastatel rasked majandusolud ja kitsikus. 1944. aastast kehtis Eesti NSV-s toidu- ja tööstuskaupadele kaardisüsteem, kuid kaartide alusel oli toiduainete hankimine komplitseeritud, kuna kaupade hinnad polnud arvestades elanikkonna sissetulekuid taskukohased.⁴ Sellest hoolimata suudeti leida riiklikul

---

¹ M. Alandi. Kolm tuld: Jüriöö, võidupüha, laulupidu. – Ajalooline Ajakiri. 2014, nr 2/3, lk 191–192.

² K. Kuutma. Laulupeod rahvusliku identiteedi kandjana. <https://www.folklore.ee/tagused/nr1/internet.htm>. (kasutatud 12. 05. 2020).

³ M. Alandi. Kolm tuld: Jüriöö, võidupüha, laulupidu, lk 194–195.

⁴ M. Levkin. 1947. aasta rahareformist NSV Liidus ja Eesti NSVs: teostamine ja vastukajad ühiskonnas. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2015. Toim. T. Tannberg. Tartu, 2016, lk 107–108.

tasandil vahendid korraldamaks suurejooneline massiüritus ja pakkuda mitmeid eritingimusi peolistele.

Käesoleva töö eesmärgiks on tollaste keeruliste olude kontekstis 1947. aastal toimunud XII üldlaulupeo ettevalmistustöid. Seejuures vaatleb antud uurimus lähemalt läbiviidud korralduslikke ja muusikalisi ettevalmistusi. Antud valdkonnad on uurimisobjektina vaatluse alla võetud, arvestades üldlaulupeo organiseerimistööde kohta saadaolevates materjalides leiduva info iseloomu. Samuti on XII üldlaulupeo korraldusliku poole uurimine oluline, sest tegemist oli esimese Nõukogude okupatsiooni tingimustes läbi viidud laulupeoga, mille mõjul muutus laulupeo senine organiseerimise struktuur ja sihid. Käesoleva töös ei uurita laulupidu ennast ja ka selle toimumisega seotud aspekte. Tulenevalt sellest, et tegemist oli esimese nõukoguliku laulupeoga, on õigustatud korraldusliku poole süvendatud uurimine. Selle laulupeo korraldustööde kogemusi kasutati järgmiste pidude ettevalmistamisel. Lisaks seab XII üldlaulupeo laiaulatuslikule käsitlemisele piiranguid käesoleva uurimuse maht.

Töö on jagatud viide peatükki. Esimeses peatükis antakse ülevaade Eestis läbiviidud kultuurielu sovetiseerimise iseloomulikest joontest sõjajärgsetel aastatel. Teises peatükis avatakse XII üldlaulupeo ettevalmistustööde tausta ning käsitletakse Eestis Teise maailmasõja järgselt muusikaelus valitsenud olusid ja laulupeo üldist kuvandit nõukogude ühiskonnas. Kolmandas peatükis kirjeldatakse XII üldlaulupeo institutsionaalset struktuuri, puudutades esmalt XII üldlaulupeo pea- ja alamkomisjonide ning Büroo tegevust ja seejärel vaadeldakse kohalikul tasandil kaasatud organisatsioonide rolli. Töö neljandas peatükis keskendutakse üldlaulupeo muusikalistele ettevalmistustöödele peatudes lähemalt repertuaari ettevalmistamisel, koorijuhtide kursuste korraldamisel, eelproovide läbi viimisel. Peatükk sisaldab ka ülevaadet 1946. aastal toimunud Vabariiklikust laulupäevast. Viimases, viiendas peatükis vaadeldakse laulupeo korralduslikke ettevalmistustöid, mis olid seotud peoliste rahvarõivastega varustamise, laululava- ja väljaku ehitustööde ning laulupeoliste majutamise, toitlustamise ja transpordi organiseerimisega.

XII üldlaulupeo senine historiograafia on tagasihoidlik. Nõukogude perioodil tegutsenud uurijatest on laulupidude ajalugu oma teostes käsitlenud 1965. aastal Aron Tamarkin ja 1985. aastal Arvo Ratassep.⁵ Siiski on antud autorid keskendunud laulupidude ja sealhulgas XII üldlaulupeo üldisemale kirjeldamisele ning nende teoste sisusse tuleb ideoloogiliste mõjude

---

⁵ A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloost. Tallinn, 1965; A. Ratassep. Eesti laulupeod. Tallinn, 1985.

tõttu suhtuda kriitiliselt. 1947. aasta laulupidu on lähemalt kajastanud 2006. aastal ilmunud artiklis Urve Lippus, kuid tema on koondanud tähelepanu peamiselt repertuaari sisu analüüsimisele.⁶ XII üldlaulupeo ettevalmistusi on varasemalt käsitletud 2015. aastal avaldatud artiklis Anu Raudsepp, keskendudes seejuures põhiosas rahvarõivaste küsimusele Eesti esimese nõukogude laulupeo kontekstis.⁷ Seega pole seni veel avaldatud töid, mis vaatleks XII üldlaulupeo ettevalmistusi komplekselt ja sarnaselt käesoleva töö probleemiseadega.

Kultuurielu sovetiseerimise teema käsitlemise puhul on antud töös toetud eelkõige 2007. aastal Eesti Ajalooarhiivi toimetiste sarjas avaldatud sovetiseerimisteemalisele artiklikogumikule.⁸ Sõjajärgse muusikaelu tausta avamiseks on autor kasutatud peamiselt Toomas Karjahärmi poolt kahasse Helle-Mai Lutsu ja Väino Sirguga kirjutatud uurimusi.⁹

Käesoleva töö tugineb suures osas senikasutamata arhiiviallikatele, mis eelkõige kajastavad XII üldlaulupeo ettevalmistamise erinevaid tahke. Töö kirjutamisel on peamise allikana kasutatud Rahvusarhiivis (RA) talle olevaid XII üldlaulupeo peakomisjoni protokolle, mis annavad ülevaate läbiviidud ettevalmistuste arengutest ja esile kerkinud probleemidest. Protokollid annavad infot koosoleku päevakorras olnud küsimustest, aruteludest ja langetatud otsustest. Samuti on antud materjalid XII üldlaulupeo organiseerimistööde käsitlemisel olulised, kuna peakomisjoni koosolekutel tehti olulisemad ettevalmistustöid puudutavad otsused.

Vajalikku teavet on antud uurimuses kogutud ka tollasest ajakirjandusest. Enim on kasutatud ajalehe „Sirp ja Vasar“ 1945.–1947. aastate numbrites leiduvat informatsiooni laulupeo korraldustöödest. Lisaks on andnud töös tuginetud XII üldlaulupeo ametlikele väljaannetele: XII Üldlaulupeo Teatajale, üldlaulupeo juhile ja ka peo järgselt ilmunud XII üldlaulupeo albumile.¹⁰ XII Üldlaulupeo Teatajast on kasutatud korraldustoimkonna poolt avaldatud artikleid ja infot laulupeo organiseerimistööde käigukohta. Üldlaulupeo juhust võib leida teavet XII üldlaulupeo korraldusest ja organiseerimistööde tulemustest. XII üldlaulupeo albumist leiab ülevaatliku infot laulupeole eelnenud korraldustöödest ja peopäevast.

---

⁶ U. Lippus. Transformation of an Institution – the First Soviet Estonian Song Festival. – Musik in Diktaturen des 20. Jahrhunderts. Internationales Symposium an der Bergschen Universität Wuppertal, 28.–29.02.2004. Hrsg. Michaela G. Grochulski, Oliver Kautny, Helmke, Jan Keden. Mainz: Are Musik Verlag, lk 194–213.

⁷ A. Raudsepp. Rahvarõivad ja esimene Eesti nõukogude üldlaulupidu – rahvarõivad ideoloogia kütkes. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2014. Toim. H. Valk. Tartu, 2015, lk 60–75.

⁸ Eesti NSV aastatel 1940–1953: Sovetiseerimise mehhanismid ja tagajärjed Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa arengute kontekstis (Eesti Ajalooarhiivi toimetised 15(22)). Koost. T. Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2007.

⁹ T. Karjahärm, V. Sirk. Kohanemine ja vastupanu: Eesti haritlaskond 1940–1987. Tallinn: Argo, 2007; T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953. Tallinn: Argo, 2005.

¹⁰ 12. üldlaulupeo juht Tallinnas, 28. ja 29. juunil 1947. Tallinn, 1947; XII üldlaulupeo album: Tallinnas 1947. Tallinn, 1948; XII Üldlaulupeo Teataja. Tallinn, 1945–1947.

1. KULTUURIELU SOVETISEERIMINE SÕJAJÄRGSETEL AASTATEL

Nõukogude kultuuripoliitika rakendamine Eestis sai alguse juba esimesel Nõukogude aastal (1940–1941), kuid süsteemsemaid korraldusi asuti tegema alade taasokupeerimise järel 1944. aasta sügisel.¹¹ Käivitus ühiskonna laiaulatuslik sovetiseerimisprotsess, mille läbiviimisel tuli võimudel arvestada asjaoluga, et nõukogude kord oli eestlastele harjumatu ja vastusseisu tekitav. Seega oli võimude esimeseks ülesandeks tasalülitada nõukogudevastased ja võimu suhtes ükskõiksed meeleolud.¹²

Sovetiseerimine (nõukogustamine) tähistab nõukogude valitsemis- ja ühiskonnakorralduse mudeli elementide ülevõtmis-, ülekandmis-, ja pealesundimise protsesside keerukat kogumit, mis hõlmas ka kultuuri ja vaimuelu ümberkorraldamist.¹³ Kogu Nõukogude Liidus ei toimunud sovetiseerimine ühtse üldplaani järgi, vaid põhimudelid arenesid välja erisugused piirkondlikud variandid.¹⁴ Olaf Mertelsmann on rühmitanud sovetiseerimise piirkonnad tunnuste järgi gruppidesse. Eesti liigitub tema jaotuse kohaselt ühte gruppi aastatel 1939–1940 okupeeritud ja Nõukogude Liidu poolt annekteeritud Balti riikidega. Iseseisvate riikide asemel moodustatud nõukogude liiduvabariikidele jäeti hoolimata üldisele sovetiseerimisega kaasnenud terrorile pisut suurem kohalik otsustusruum ja viidi sisse vähem muudatusi kui seda tehti näiteks Ida- Poola aladel.¹⁵

Üheks sovetiseerimise tunnuseks on ühiskonna puhastamine „vaenulikust elemendist“, mis toimus tihti läbi terrori ja repressioonide. Samas tuleb märkida, et kõige repressiivsemat kultuuripoliitikat ei asunud ellu rakendama kohe sõja lõppedes, vaid 1940. aastate teises pooles, mil võib täheldada muutuste algust Nõukogude kultuuripoliitikas.¹⁶ Nimelt keskendusid võimud sõjajärgsel ajal esmalt institutsioonide ja organisatsioonide loomisele, mis oli vajalik sovetiseerimisprotsessi edasiseks edukaks läbiviimiseks. Institutsionaalne ümberkorraldamine

---

¹¹ T. Kreegipuu. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954. – Eesti NSV aastatel 1940–1953: Sovetiseerimise mehhanismid ja tagajärjed Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa arengute kontekstis (Eesti Ajalooarhiivi toimetised 15(22)). Koost. T. Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2007, lk 355.

¹² Samas, lk 374.

¹³ O. Mertelsmann. "Sovetiseerimise" mõiste. – Eesti NSV aastatel 1940–1953: Sovetiseerimise mehhanismid ja tagajärjed Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa arengute kontekstis (Eesti Ajalooarhiivi toimetised 15(22)). Koost. T. Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2007, lk 22.

¹⁴ Samas, lk 18.

¹⁵ Samas, lk 19.

¹⁶ T. Kreegipuu. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954, lk 356–357.

nõudis ka vähem aega, kuna ühiskonna ja kultuuri ümberkorraldamine oli hoopis pikemaajalisem protsess.¹⁷

Nõukoguliku loometöö orientiiriks sai parteilisus, ideelisus ja sotsialistlik realism.¹⁸ Sotsialistlik realism oli Jossif Stalini valitsemisperioodil kehtestatud kultuurikontseptsioon. Mõiste tuli kasutusele 1930. aastate algul ja sõnastati NSV Liidu Kirjanike Liidu esimeses põhikirjas 1934. aastal. Põhikirja kohaselt kujutas sotsialistlik realism tõetruud ja ajaloolist pilti tegelikkusest, kuid reaalsuses tähendas sotsialistlik realism illusoorset tegelikkust, mis on selline nagu näha soovitakse.¹⁹

Stalinismi perioodi Eesti kultuuripoliitikat iseloomustas piiride kehtestamine. Uute normide kehtestamisega tehti koheselt algust, kuid nende juurutamine kultuurielus toimus pikema aja vältel. Karmide repressioonide ja jäiga surve kõrval oli antud periood ka sõja-aastatest toibumise ja lootuste ajaks. Samuti polnud seatud piirid nii jäigad võrreldes hilisema ajaga. Aja möödudes asusid võimud siiski ka vaimuelu järjest jõulisemalt tasalülitama, rakendades jäigemad kontrolli ja partei poolset ideoloogilist survet kultuurielu allutamisel.²⁰ Asetleidnud muutuste puhul ei saa välja tuua pöördepunktina ühte kindlat sündmust, kuna uurijad väljendavad erinevaid seisukohti muutuste alguse dateerimises.

Pöördelistena on sageli nähtud aastaid 1946–1948. Muutuste alguse sündmusena on enamasti välja toodud Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee (KK) 14. augusti 1946. aasta otsust ajakirjade Zvezda ja Leningrad kohta kui edasist üldist kultuuripoliitikat suunavat dokumenti. Kõneks olev ÜK(b)P KK otsus oli arutlusel nii EK(b)P Keskkomitees kui ka Nõukogude Eesti Kirjanike Liidus ja sellest lähtuvalt korraldati 1946. aasta lõpus Eesti NSV kirjanike I kongress. Eelpool väljatoodud sündmuste põhjal on 1946. aastat pöördepunktiks kultuuripoliitikas, mil asuti tegema jõulisemaid samme kultuurielu ideoloogiliseks muutmiseks.²¹

Tiiu Kreegipuu on seisukohal, et muutuste alguse puhul olid määravaks 1946. aasta kultuuripoliitilised otsused, mis tähistavad alaperioodi algust või piiri Eesti ühiskonna tasalülitamises. Kuigi otsus ei saavutanud kohest vastukaja ja murrangut, oli see esimene omataoliste hulgas ja ideoloogiliste rünnakute algatajaks. Kreegipuu sõnul oli antud otsus

---

¹⁷ O. Mertelsmann. "Sovetiseerimise" mõiste, lk 22.

¹⁸ T. Karjahärm, V. Sirk. Kohanemine ja vastupanu: Eesti haritlaskond 1940–1987, lk 209.

¹⁹ Samas, lk 212–213.

²⁰ T. Kreegipuu. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954, lk 355, 368.

²¹ Samas, lk 357.

pinnast ettevalmistav edasisteks arenguteks. Näiteks poleks olnud võimalik nn. kodanliku natsionalismi vastast kampaaniat 1948.–1949. aastatel rakendada, kui poleks olnud selleks sobivat pinnast. Ta tõdeb, et selgemad piirid kultuurielus pandi paika 1949. aasta märtsiküüditamisega ja 1950. aastal toimunud EK(b)P KK VIII pleenumiga.²²

Toomas Karjahärm ja Helle-Mai Luts leiavad, et ÜK(b)P KK otsus 1946. aastal oli alguseks uuele lähenemisele ja piirangute seadmisele kultuurielus. Tugevnevast survest hoolimata peavad osundatud autorid aastaid 1947–1948 Moskva Balti-poliitikas mõõdukamateks, kuna suurküüditamisi sellel ajal aset ei leidnud.²³ Peamiste muutuste algust näevad nad 1948. aastal, mil Nõukogude Liit kiirendas oma ühtlustuspoliitikat Ida-Euroopas ja Baltikumis ning millega kaasnes hirmuõhkkonna suurenemine läbi repressiivpoliitika.²⁴

Üleliidulisi arenguid silmas pidades on Jelena Zubkova Nõukogude Liidu ja Baltikumi suhetes pidanud pöördeliseks 1947. aasta keskpaika, nähes paralleele Nõukogude Liidu Ida-Euroopas ja Baltikumis sovetiseerimispoliitikas toimunud muutustes. Zubkova näeb ühe perioodina Balti riikide sovetiseerimise poliitikas aastaid 1944–1947. Antud etappi on ta kirjeldanud kui ettevaatlikku sovetiseerimist, mil välditi mõjuvõimu tagamiseks karmimaid meetmeid ja tunnustati mõneti „rahvuslikke eripärasid“.²⁵ Esimese etappi lõpuks peab ta 1947. aastat, mil viidi lõpule madalaima taseme võimuorganite moodustamine.²⁶

Olaf Kuuli on väitnud, et 1946.–1949. aastate kultuuripoliitikas olulisi muutuseid ei toimunud. Aastatel 1946–1948 aset leidnud loovisikute vastased kampaaniad olid tema jaoks hoiatava iseloomuga, kuna kriitika alla sattunud haritlaste vastu tõsisemaid repressioone esialgu ei rakendatud ning nende kannatused olid psühholoogilist ja materiaalist laadi. Kuuli sõnul võib Stalini poliitikas olulisi muutuseid märgata 1948. aasta lõpus ja 1949. aasta alguses. Ühe põhjusena näeb ta selles Stalini ja tollase Jugoslaavia liidri Jossif Broz Tito konflikti 1948. aastal, mis tekitas Stalinis pisut hirmu, et Idablokis võib kujuneda oht tema ainuvõimule.²⁷

Eesti NSV kultuurielus olid määravateks üldiselt üleliidulistest eeskujud ja normid. Ühiskonna ideoloogia küsimustega tegeles EK(b)P KK propaganda ja agitatsiooniosakond, mis suunas ka

---

²² T. Kreegipuu. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954, lk 358.

²³ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 70, 85.

²⁴ Samas, lk 97.

²⁵ J. Zubkova. Probleemne tsoon: Balti vabariikide sovetiseerimise iseärasused sõjajärgsel ajal. – Eesti NSV aastatel 1940–1953: Sovetiseerimise mehhanismid ja tagajärjed Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa arengute kontekstis (Eesti Ajalooarhiivi toimetised 15(22)). Koost. T. Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2007, lk 185–187.

²⁶ Samas, lk 199.

²⁷ O. Kuuli. Sula ja hallad Eesti NSV-s: kultuuripoliitikast aastail 1953–1969. Tallinn: 2002, lk 11.

kultuurivaldkonna nõukogustamist.²⁸ Kultuurielu igapäevane praktiline juhtimine Eesti NSV-s oli lisaks komparteile koondunud liiduvabariigi valitsuse – Rahvakomissaride Nõukogu (alates 1946 – Ministrite Nõukogu) juures loodud Kunstide Valitsuse (KV) kätte, mis omakorda sai suuniseid Moskvast Üleliidulise Kunstide Komiteelt.²⁹

Eesti NSV Kunstide Valitsuse kohustuste hulka kuulus kõikide kunstialade juhtimine. Muuhulgas oli selle asutuse ülesandeks korraldada ka laulupidusid. Kunstide Valitsuse puhul oli tegemist nii suunava ja kontrolliva asutusega, mis viis oma poliitikat ellu läbi komisjonide ja osakondade. KV kontrollimehhanismiks olid aruanded kultuuriasutuste tegevuse kohta, mida edastati Eesti NSV RKN-le, kus vajadusel sekkuti olukorda käskkirjade ja määrustega. Seejuures pööras RKN enim tähelepanu harrastuskultuuriga tegelevate organisatsioonidele ja laiemaid rahvahulki kaasavatele kultuuriüritustele.³⁰

Eesti NSV kultuurielu juhtimine toimus ka loomeliitude kaudu, millede abil võim kontrollis ja tasalülitas intelligentsi. Kuna kunstnike ja kirjanike loomeliidud olid asutatud sõja ajal Jaroslavlis, siis olid nende organisatsioonide eesotsas tagalas viibinud kultuuritegelased. Seetõttu olid nad ka kodumaale jäänud kultuuritegelastega võrreldes paremas võimupositsioonis. Loomeliitu kuulumata oli tollal loominguga tegelemine üldiselt võimatu ning liitu mitte kuulumine võis kaasa tuua parasiidiks tembeldamist.³¹ Loovharitlastelt nõuti individuaalsete tööplaanide esitamist ning nende täitmist kontrollisid loomeliidud ja liitude parteiorganisatsioonid.³²

Loomeliidud olid vastavate üleliiduliste loomeliitude allorganisatsioonid ja omasid üleliidulise alluvusega majandusorganisatsioone.³³ Üleliidulistele organisatsioonidele lisaks olid loomeliidud aruandekohuslased liiduvabariigi valitsuse, KV ning mõistagi ka kompartei ees.³⁴

---

²⁸ T. Kreegipuu. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954, lk 375.

²⁹ Samas, lk 378–379.

³⁰ Samas, lk 379.

³¹ T. Karjahärm, V. Sirk. Kohanemine ja vastupanu: Eesti haritlaskond 1940–1987, lk 205.

³² Samas, lk 209.

³³ T. Kreegipuu. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954, lk 383–384.

³⁴ Samas, lk 384.

2. XII ÜLDLAULUPEO ETTEVALMISTAMINE

1944.–1947. aastad olid Nõukogude Eestis loomingulises mõttes vabamad kui järgnevad aastad. Vabamatest oludest annab tunnistust ka 1947. aasta XII üldlaulupeo korraldamine, kus üldjuhtide hulka olid määratud Tuudur Vettik ja Riho Päts, kellest oleks pidanud saama Saksa okupatsiooni ajal plaanitud, kuid ärajäänud laulupeo üldjuhid.³⁵ Antud olukord sai osaliselt võimalikuks ka seetõttu, kuna nõ vana haritlaskonda polnud võimalik kiiresti noortega asendada.³⁶ Samuti oli sõja ajal Eestis viibinud haritlaste rakendamise taga kvalifitseeritud kaadri puudus, mille põhjustasid sõda, nõukogude repressioonid ja suure hulga kultuurieliidist 1944. aastal lahkumine Läände.³⁷ Peale selle soovisid võimud sõja ajal Eestisse jäänud loomeinimeste kaasamisega avalikkusele näidata, et neil on kultuurieliidi toetus ja seeläbi loodeti saavutada suurem edu sovetiseerimisel. Selleks rakendati kultuuritegelased uue režiimi heaks tööle ning neilt oodati võimudega koostöö tegemist ja ideoloogiliselt kallutatud kaastööde avaldamist.³⁸

2.1. Taust: muusikaelu sõjajärgses Eestis

Heliloojatele tuli sõjajärgsel perioodil oma loomingulises töös eeskujudena lähtuda vene klassikalisest muusikast ja eesti rahvamuusikast. Samuti pidi muusikalooming olema üldarusaadav ja meloodiline, kuid samas ka peegeldama optimismi, olema patriootiline ning väljendama sotsialistliku ülesehitustöö vaimu. Loometöös keskenduti eelkõige koori-, massi- ja rahvalike laulude kirjutamisele. Seejuures suurenes seoses laulupidude korraldamisega koorimuusika osatähtsus heliloomingus.³⁹

Teise maailmasõja järgsetel aastatel sai hoogu juurde rahvakultuur. Sarnaselt varasemaga jätkati rahvalikku laulukoori, pillimängu ja rahvatantsu traditsiooni, kuid see täitis teist eesmärki. Nimelt viidi läbi rahvusliku kultuuri ellu ideelis-poliitilist kasvatustööd. Samuti oli stalinliku kultuuripoliitika üheks loosungiks rahvuslikkus, mis väljendus režiimi välise austusavaldusega rahvuslikule kultuurile. Näiteks anti rahva seas populaarsetele

---

³⁵ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 93.

³⁶ T. Karjahärm, V. Sirk. Kohanemine ja vastupanu: Eesti haritlaskond 1940–1987, lk 210.

³⁷ O. Kuuli. Sula ja hallad Eesti NSV-s: kultuuripoliitikast aastail 1953–1969, lk 75.

³⁸ T. Tannberg. „Õieti oli ju „Elu tsitadellis” see viiekopikaline minu hukkamisloos...” – Looming. 2018, nr 4, lk 536–537.

³⁹ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 76.

loomeinimestele välja aukirju ja preemiaid.⁴⁰ Harrastusmuusikud olid ühendatud Eesti NSV Rahvaloomingu Maja alla. Isetegevuslased tegutsesid kultuuripaleedes ja rahvamajades, mille juures olid tegevad nii koorid kui ansamblid.⁴¹ Koore koondati ka ametiühingute ja tööliisklubide juurde.⁴²

Nõukogude võimu kehtestamise järel Eestis toimusid ümberkorraldused professionaalses muusikaelus. 1944. aasta oktoobris alustas taastegutsemist Eesti NSV Riiklik Filharmoonia, mille juures tegutsesid nii puhkpilli kui ka džässorkester. Samal ajal alustas Riikliku Filharmoonia juures Gustav Ernesaksa juhtimisel tegutsemist 80-liikmeline meeskoor, mille põhituumiku moodustas Eesti NSV Riiklikud Kunstiansamblite (ERKA) väikemeeskoor.⁴³ ERKA oli asutatud NSVL RKN Kunstide Komitee poolt 1942. aastal Jaroslavlis ja koosnes tagalasse viidud muusikutest, kellest pidi sõja järgselt saama nõukogude poliitika teostajad kodumaal.⁴⁴ Esimestel sõjajärgsetel aastatel kuni 1948. aastani oli Filharmoonia juures tegevad nii rahvatantsu ja estraaditantsurühm kui ka solistid. Samuti alustasid tegevust 1944. aastal Eesti Raadio sümfooniaorkester ja estraadiorkester. Lisaks orkestritele tegutses alates 1945. aastast Eesti Raadio juures ka kutseline segakoor.⁴⁵

Nõukogude võimu kehtestamise järel Eestis toimusid ümberkorraldused ka muusikaõppeasutuste töös. Kõrgemat muusikalist haridust hakkas andma Tallinna Riiklik Konservatoorium, kus õppejõududest enamus olid Nõukogude tagalas viibinud eesti heliloojad.⁴⁶ Samuti sai muusikalist haridust omandada Tartu Riiklikus Muusikakoolis ja mõnes muusikaalgkoolis.⁴⁷

Heliloominguga tegelevad loomeinimesed olid koondatud Eesti Nõukogude Heliloojate Liitu, mis lõplikult loodi 1946. aasta juulis. Materiaalne tugi olmelise abi ja loominguliste toetuste näol oli Eesti muusikutele tagatud Heliloojate Liidu üleliidulise alluvusega majandusorganisatsiooni, NSV Liidu Muusikafondi Eesti Vabariikliku Osakonna poolt.⁴⁸

---

⁴⁰ T. Karjahärm, V. Sirk. Kohanemine ja vastupanu. Eesti haritlaskond 1940–1987, lk 210–211.

⁴¹ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 75.

⁴² A. Ratassep. Eesti laulupeod, lk 18.

⁴³ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 74.

⁴⁴ Samas, lk 54–55; U. Lippus. Muusika Nõukogude Eestis.

<http://okupatsioon.ee/et/component/content/article/12-muusika> (kasutatud 06. 05. 2020).

⁴⁵ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 74.

⁴⁶ A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloo, lk 135.

⁴⁷ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 75.

⁴⁸ Samas, lk 77; T. Kreegipuu. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954, lk 384.

Muusikaelule tugevnev surve sai alguse 1946. aasta oktoobris, kui Tallinnast saadeti ÜK(b)P Keskkomiteele kiri korralagedusest Filharmoonias. Kirjas toodi välja, et nii kunstnike kui ka administratsiooni seas levivad nõukogude ideoloogiale mitte vastavad ideoloogilised meeleolud. Samuti heideti ette kontrolli puudumist maal esinevate estraadide etteastete sisu üle. Lisaks andis õhustiku pingelisemaks muutumisest märku 1947. aasta aprillis toimunud NSV Liidu Heliloojate Liidu orgkomitee pleenum, kus mõisteti hukka suhtumine, nagu sotsialistliku ülesehitustöö ajajärk oleks loomingulise hingetõmbe periood. Peale selle rõhutati, et tahaplaanile ei ole lubatud lükata muusika ideelist sisu ja kasvatuslikke ülesandeid.⁴⁹

2.2. Laulupeo ettevalmistamine ja staatus nõukogude ühiskonnas

Eelpool väljatoodud kultuurioludes asuti korraldama XII üldlaulupidu. Nõukogude kunsti ja kirjanduse üheks põhiprintsiibiks sai leninlik loosung – kunst kuulub rahvale.⁵⁰ Sellest põhimõttest lähtuti ka XII üldlaulupeo korraldamisel. Nõukogude võimu seisukoha põhjal oli laulupeost nende kehtestatud uues korras saanud jälle progressiivne ja üldrahvalik üritus.⁵¹ Seejuures pidi XII üldlaulupeost saama Eesti NSV 7. aastapäeva tähistamise suursündmus, mille õnnestumiseks kaasaaitamine pidi olema iga Eesti NSV kodaniku aukohus.⁵²

Tollane Eesti NSV parteijuht Nikolai Karotamm rõhutas laulupeol peetud kõnes, et esimese nõukogude laulupidu on nõ võidu-laulupidu, mis tähistab võitu kapitalistliku kurnamise üle ning Nõukogude Liidu võitu Suures Isamaasõjas, kus saavutati võit sakslaste üle. Samuti pidi tema seisukoha järgi XII üldlaulupidu kasvatama nõukogude patriotismi, ja väljaspool Nõukogude Liitu asutavatele eestlastele meenutama nende kohustust naasta Eestisse nõukogude elu üles ehitama.⁵³ Eduard Päll leidis, et XII üldlaulupidu on märgiks sotsialistliku ühiskonna soodsast õhkkonnast, milles on eesti rahvakultuur läbi teinud tõusu.⁵⁴ Lisaks avaldas Nigol Andresen arvamust, et laulupeo korraldamine on majanduse ja kultuuri ülesehitamise ning sotsialismi ja kommunismi ehitamise võimekuse näitajaks.⁵⁵

---

⁴⁹ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 86.

⁵⁰ A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloo, lk 130.

⁵¹ V. Lehari. I–XII. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 10. Tallinn, 1947, lk 657.

⁵² P. Rummo. Eesti XII üldlaulupeo ettevalmistustööde päevaülesandeid. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, Tallinn 1947, lk 328.

⁵³ EK(b)P Keskkomitee sekretäri seltsimees N. Karotamme kõne XII üldlaulupeol. – XII üldlaulupeo album: Tallinnas 1947. Tallinn, 1948, lk 10.

⁵⁴ Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe seltsimees Ed. Pälli avakõne XII üldlaulupeol. – XII üldlaulupeo album: Tallinnas 1947. Tallinn, 1948, lk 6.

⁵⁵ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu. – XII üldlaulupeo album: Tallinnas 1947. Tallinn, 1948, lk 32.

Laulupidude traditsiooni jätkamine oli stalinliku rahvuspoliitika teostamiseks üheks osaks, mistõttu pidi laulupidudest nõukogude võimu tingimustes kujunema vormilt rahvuslikuks ja sisult sotsialistlikeks pidustusteks.⁵⁶ Antud põhimõte sai XII üldlaulupeo üheks põhiloosungiks, mida rõhutati tihti pöördumistes rahva poole. Võimude sõnul pidi rahvas oma laulude ja tantsudega rahvuslikus vormis edasi kandma sotsialistlikku sisu.⁵⁷ Varasemate laulupeo traditsioonide jätkamist väljendati üldlaulupidude jooksva numeratsiooni jätkamisega, mis väljendas tunnustust üldlaulupidude järjepidevuse suhtes ja Eesti Vabariigi ajal toimunud laulupidude osalist aktsepteerimist.⁵⁸ Võimude nägemuse kohaselt olid eelmised laulupeod loonud traditsiooni, et iga järgmine üldlaulupidu peab eelmise ületatama.⁵⁹ Eesmärgiks seati, et Eesti nõukogude laulupidu ei saa jääda osavõtjate arvuliselt ja kunstiliselt kvaliteedilt alla eelnenud laulupidudele. Seejuures pidi XII üldlaulupidu kujunema nõukogulikuks laupeoks, mis teenib ideoloogilisi ülesandeid ja ülistab nõukogude võimu.⁶⁰

14. oktoobril 1944. aastal ilmunud Sirbis ja Vasaras rääkis koorilaulu edasiarendamise vajalikkusest ja laulupidude edaspidisest toimumisest Gustav Ernesaks.⁶¹ Koorilaulu edasiarendamise vajadust rõhutati ka 28. jaanuaril 1945. aastal toimunud esimesel eesti intelligentsi kongressil. Kuid üldlaulupeo organiseerimisele pani konkreetse aluse 3. märtsi 1945. aasta Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee ühismäärus nr 178 kunsti arendamisest ja ülesannetest Eesti NSV-s. Selle määrus fikseeris eelseisva ülesandena korraldada XII üldlaulupidu 1947. aasta suvel.⁶² Samuti kohustas antud määrus Kunstide Valitsust esitama 10. aprilliks 1945. aastaks laulupidu korraldava komisjoni koosseis. Lisaks pidid Kunstide Valitsus, Eesti Nõukogude Heliloojate Liit ja Rahvaloomingu Keskmaja koostama 1. oktoobriks 1945. aastaks laulupeo repertuaari.⁶³

XII üldlaulupeo toimumisest teavitati avalikkust ajakirjanduse vahendusel, kus avaldati eelpool nimetatud XII üldlaulupeo korraldamist puudutav määrus. Eesmärgiks seati eelmiste laulupidude ületamine osalejate arvu poolest, mistõttu rõhutati vajadust asuda koheselt

---

⁵⁶ EK(b)P Keskkomitee sekretäri seltsimees N. Karotamme kõne XII üldlaulupeol, lk 11.

⁵⁷ Valmistume väarikalt ülemaaliseks pidupäevaks. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7. Tallinn, 1947, lk 406.

⁵⁸ T. Karjahärm, H.–M. Luts. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953, lk 93.

⁵⁹ XII üldlaulupeo kava on lõplikult kindlaks määratud. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 5. Tallinn, 1947, lk 261.

⁶⁰ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 37–38.

⁶¹ G. Ernesaks. Laulukoorid tööle. – Sirp ja Vasar, nr. 1, 14. 10. 1944, lk 7.

⁶² Väljavõte Eesti NSV Rahvakomissaride nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrusest nr. 178 3. märtsil 1945. a. kunsti arendamisest ja ülesannetest Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 1. Tallinn, 1945, lk 3.

⁶³ Eesti NSV Rahvakomissaride nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 178 8. märtsil 1945. a. Tallinn. Kunsti arendamisest ja ülesannetest Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis – Sirp ja Vasar, nr 10, 10. 03. 1946, lk 2.

organiseerima pidevalt tegutsevad isetegevus kooride ja puhkpilli orkestrite loomist.⁶⁴ XII üldlaulupeo peakomisjon kutsus oma pöördumises ülesse rahvamajade, ametiühingute, koolide ja kõigi kultuuriasutuste juurde asutama koore. Samuti rõhutati, et ettevalmistustöösse on kaasatud kõik rahvakihid.⁶⁵ Lisaks otsus peakomisjon suurt rõhku panna propagandale ajalehtedes ja avaldada iga nädal ettevalmistustöödega seotud tegevustest pikem artikkel ajalehtedes.⁶⁶ Ajalehtedele töötati XII Üldlaulupeo propagandakomisjoni poolt välja 30 eriteemat laulupeo kajastamiseks. Samuti otsustas peakomisjon välja anda XII Üldlaulupeo Teatajat, kus kajastati laulupeo organiseerimistöõde käiku, avaldati laulupeo alaseid artikleid ja jagati näpunäiteid peoks ettevalmistamiseks.⁶⁷

28. märtsil 1947. aastal avaldatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee määrus pani konkreetselt paika laulupeo korraldamisega seotud kohustused ja kinnitas laulupeo toimumise Tallinnas 28. ja 29. juunil 1947. aastal.⁶⁸ Varasemalt oli planeeritud XII üldlaulupeo toimumise ajaks Eesti NSV 7. aastapäev 21. juulil 1947. aastal. Kuupäeva muudeti, kuna kümnete tuhandete inimeste kogunemise tõttu Tallinnasse kannatanuks aastapäeva tähistamine väljaspool pealinna. Samuti toodi põhjusena välja kuupäeva kokkulangevus juulikuus oleva heinaajaga.⁶⁹

---

⁶⁴ G. Ernesaks. Määrus nr. 178 ja meie laulupeod. – Sirp ja Vasar, nr. 12, 24. 03. 1945, lk 6.

⁶⁵ XII üldlaulupeo komisjoni üleskutse. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 1, lk 8–9.

⁶⁶ RA, ERAF.1.81.1, l. 22. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 11, 27. juunil 1946.

⁶⁷ RA, ERAF.1.80.2, l. 2. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 2, 1. novembril 1945.

⁶⁸ Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 8 28 märtsist 1947. a., Tallinn, XII üldlaulupeo korraldamise kohta. – 12. üldlaulupeo juht Tallinnas, 28. ja 29. juunil 1947. Tallinn, 1947, lk 22.

⁶⁹ XII üldlaulupeo toimub 28. ja 29. juunil. – Sirp ja Vasar, nr 11, 15. 03. 1947, lk 1; Teateid XII üldlaulupeo ettevalmistustöödest. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 472.

3. XII ÜLDLAULUPEO ETTEVALMISTAMISE INSTITUTIONAALNE RAAMISTIK

Riiklikul tasandil toimus XII üldlaulupeo korraldamine peakomisjoni ja selle alamkomisjonide ja XII Üldlaulupeo Büroo kaudu. XII üldlaulupeo komisjon oli kohustatud 8. märtsi 1947. aastal Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee poolt välja antud määrusega nr 8 laulupidu ette valmistama ja selle läbiviimist suunama. Samuti anti XII Üldlaulupeo peakomisjonile ja Üldlaulupeo Büroole ülesanne läbi viia peo ettevalmistustööd, kontrollida kooride ja orkestrite kunstilist ja struktuurset valmidust, korraldada eel- ja üldproovid. Lisaks pidid XII Üldlaulupeo peakomisjon ja Büroo koostama nii peoliste sõidugraafikud ja marsruudid kui ka majutamise ja toitlustamise kavad ning nende ellu rakendamist kontrollima. Peale selle olid eelpool nimetatud organisatsioonid kohustatud juhtima ja kontrollima lauluväljaku ja laululava ehitustöid.⁷⁰

3.1. XII Üldlaulupeo pea- ja alakomisjonide ja Büroo töölerakendamine

1945. aasta septembri lõpuks oli Sirbi ja Vasara teatel moodustatud ja tööd alustanud laulupeo ettevalmistuste juhtimiseks peakomisjon, mille esimeheks määrati Eduard Päll.⁷¹ Tegemist oli arvatavasti ajutise komisjoniga. 1945. aasta oktoobriks oli peakomisjon juba ametlikult tööd alustanud ja pidanud esimesed koosolekud.⁷² Eesti NSV RKN ja EK(b)P KK poolt moodustatud alalise peakomisjoni juhtkonda kuulusid Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees E. Päll kui peakomisjoni esimees, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi asetäitja N. Andresen peakomisjoni aseesimehena ja Eesti NSV välisasjade rahvakomissari asetäitja Anton Vaarandi peakomisjoni sekretärina.⁷³

1947. aastaks olid komisjoni liikmetena tegutsevad Eesti NSV Kunstide Valitsuse juhataja Johannes Semper, Eesti Nõukogude Heliloojate liidu esimees Eugen Kapp, heliloojad ja koorijuhid G. Ernesaks ning Alfred Karindi, Eesti NSV Ametiühingute Kesknõukogu presiidiumi esimees Leonhard Illison, Eesti NSV Kunstide Valitsuse juhataja asetäitja Paul Rummo, Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kultuurhariduslike Asutuste Komitee

---

⁷⁰ Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 8 28 märtsist 1947. a. Tallinn, XII üldlaulupeo korraldamise kohta, lk 22–23.

⁷¹ ETA. ENSV ülemaaline laulupidu 1947. a suvel. – Sirp ja Vasar, nr 39, 29. 09. 1945, lk 1.

⁷² On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistustööd. – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 10. 1945, lk 1.

⁷³ XII üldlaulupeo peakomisjon ja alamkomisjonid. – 12. üldlaulupeo juht Tallinnas, 28. ja 29. juunil 1947. Tallinn, 1947, lk 27.

esimees Georg Abels, Eesti NSV Ministrite Nõukogu asjadevalitseja asetäitja Karl Maranik ja Eestimaa Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu sekretär Arnold Meri. Juurde koopteeritud tegevliikmetena kuulusid peakomisjoni Eesti NSV Raadiokomitee kunstiline juht Harri Kõrvits ja EK(b)P KK propagandaosakonna instruktor Valdar Lehari.⁷⁴

XII üldlaulupeo peakomisjoni poolt olid ettevalmistustööde korraldamiseks ametisse nimetatud ka alamkomisjonid. 1945. aasta oktoobris loodi lauluväljaku ehitus- ning majandus-finantskomisjon, repertuaari komisjon ja propaganda komisjon.⁷⁵ Lauluväljaku ehitus- ning majandus-finantskomisjoni juhatajaks määrati K. Maranik.⁷⁶ Komisjoni kohustusteks oli laululava ehitamise ja väljaku korrastamisega seotud tööde läbi viimine ja planeerimine.⁷⁷

Repertuaarikomisjoni juhiks oli määratud Johannes Semper. Komisjoni lõplike liikmete seas olid G. Ernesaks, E. Kapp, T. Vettik, A. Karindi, H. Kõrvits, R. Päts, A. Tamarkin, Paul Karp, August Saukas ja Jüri Variste.⁷⁸ Repertuaarikomisjoni ülesannete hulka kuulusid repertuaari valikute ja programmiga seotud ettepanekute tegemine.⁷⁹

Propagandakomisjoni, mille eesotsas oli A. Vaarandi ja aseesimeheks N. Andresen, lõplikku koosseisu kuulusid V. Lehari, R. Joamets, Andrus Roolaht, L. Kuningas, J. Pulmann H. Kõrvits, Otto Samma ja Simon Levin.⁸⁰ Antud alamkomisjon tegeles laulupeoga seotud eelteadete, informatsiooni edastamisega ajalehtedes ja plakatitega.⁸¹ Samuti ilmusid propagandakomisjoni toimetusel XII üldlaulupidu kajastavad väljaanded, nagu näiteks XII Üldlaulupeo Teataja.⁸²

1946. aastal otsustas peakomisjon moodustada rahvakunsti õhtu ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks omaette alamkomisjoni.⁸³ Komisjoni lõplikku koosseisu moodustasid esimees A. Saukas, laulukooride korraldaja H. Kõrvits, rahvapilli muusika üldjuht Juhan Zeiger, jõu- ja osavusmängude üldjuht Reet Lohuaru, erialane konsulent Eduard Visnapuu ja lavastaja Heino Uuli.⁸⁴

1947. aasta aprillis kinnitati peakomisjoni poolt rongkäigu ja väljakukorraldamise komisjoni esimeheks N. Andresen. Komisjoni koosseisu lülitati A. Simson, Eric Adamson, Arved Kalvo,

---

⁷⁴ XII üldlaulupeo peakomisjon ja alamkomisjonid, lk 27.

⁷⁵ On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistused – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 10. 1945, lk 1.

⁷⁶ 12. üldlaulupeo komisjoni tööst. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 1, lk 37.

⁷⁷ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 40.

⁷⁸ XII üldlaulupeo peakomisjon ja alamkomisjonid, lk 28.

⁷⁹ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 40.

⁸⁰ XII üldlaulupeo peakomisjon ja alamkomisjonid, lk 27–28.

⁸¹ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 40.

⁸² On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistused. – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 10. 1945, lk 1.

⁸³ RA, ERAF.1.81.1, l. 56. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

⁸⁴ RA, ERAF.1.81.1, l. 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 20, 13. detsembril 1946.

K. Maranik, H. Tohvelman, H. Kõrvits. Leopold Vigla.⁸⁵ Antud alamkomisjon tegeles lauljate rongkäiguplaneerimise tööde juhtimisega.

1947. aprillis kinnitati ka vastuvõtu-, majutuse, ja transpordikomisjon, mille esimeheks määrati Kultuurhariduslike Asutiste Komitee Klubide valitsuse juhataja Erich Humal, aseesimeheks Johan Riismantel ja sekretäriks Valdu Reekna. Komisjoni liikmeteks määrati esindajad Tallinna kommunaalosakonnast ja miilitsast, Eesti NSV kommunaalministeeriumist, tervishoiuministeeriumist, Autotranspordi Peavalitsusest, Raudteevalitsusest, Ametiühingute Kesknõukogust, haridusministeeriumist ja ELKNÜst.⁸⁶ Antud komisjoni ülesanneteks oli nii lauljatele raudtee ja autotranspordi ning majutuskohdade organiseerimine kui ka nende vastuvõtu ja ärasaatmise korraldamine.⁸⁷

1947. aasta mais otsustas peakomisjon moodustada alamkomisjoni, mis tegeleks dekoreerimisega. N. Andresenile tehti ülesandeks kokku kutsuda alamkomisjon, kuhu kuuluksid ka Adamson, Vitsur, V. Möldroo ja Marie Braun. Komisjoni ülesandeks sai välja töötada täpne dekoreerimise kava.⁸⁸

Samuti loodi 1947. aasta maiks tsiviilõhukaite erikomisjon, mille juhiks oli kinnitatud Arnold Isotamm.⁸⁹ Antud alamkomisjoni ülesandeks sai korra tagamine laulupeol.⁹⁰

1945. aasta septembri lõpuks oli loodud ka XII üldlaulupeo Büroo, mis organisatsioonilaselt allus Kunstide Valitsusele.⁹¹ Büroo juhatajaks oli määratud Eesti NSV Kunstide Valitsuse juhataja asetäitja P. Rummo ja selle organiseerimisbüroo juhataja-asjaajajaks M. Braun.⁹² 26. juunil 1946. aastal toimunud koosolekul otsustas peakomisjon P. Rummo kõrvale lisaks XII Üldlaulupeo Büroo juhatajaks määrata G. Abelsi.⁹³ XII Üldlaulupeo Büroo loodi laulupeo organiseerimistööde ellu viimiseks. Büroo kohustuste hulka kuulus uute kooride loomine, koorijuhtide instrueerimine, kooride varustamine nootidega ja reaalsuse kogu laulupeo ettevalmistustööde juhtimine.⁹⁴

⁸⁵ RA, ERAF.1.82.21, l. 13. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 24, 10. aprillil 1947.

⁸⁶ RA, ERAF.1.82.21, l. 14. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 9, 14. mail 1946; RA, ERAF.1.82.21, l. 22. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 11, 27. juunil 1946.

⁸⁷ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 40–41.

⁸⁸ RA, ERAF.1.82.21, l. 34. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 12, 4. juulil 1946.

⁸⁹ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 41; RA, ERAF.1.82.21, l. 44. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 30, 29. mail 1947.

⁹⁰ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 41.

⁹¹ ETA. ENSV ülemaaline laulupidu 1947. a suvel. – Sirp ja Vasar, nr 39, 29. 09. 1945, lk 1; N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 40.

⁹² XII üldlaulupeo peakomisjon ja alamkomisjonid, lk 28.

⁹³ RA, ERAF.1.81.1, l. 38. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 16, 26. juulil 1946.

⁹⁴ On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistused. – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 10. 1945, lk 1.

3.2. Kohalik tasand: maakondlikud laulupeokomisjonid ning partei- ja nõukogude võimuorganite tegevus

Kohalikul tasandil loodi maakondlikud laulupeo komisjonid, mis tegelesid maakondlike laulupäevade, vabariikliku laulupäeva ja XII üldlaulupeo ettevalmistustööde juhtimisega. Bürool tuli selleks esitada iga maakonna komisjon, kuhu kuuluks u 4–6 liiget.⁹⁵ Moodustati kõigis maakondades ja vabariikliku alluvusega linnades kohalikud laulupeokomisjonid mida juhtis kohalik muusikamees ja kuhu kuulusid kultuurhariduslike, nõukogude, partei, kommunistlike noorte ja teiste organisatsioonide esindajad.⁹⁶ Maakondliku komisjoni juurde moodustati repertuaari, propaganda, majandus-tehniline alamkomisjoni ja maakonna ringikomisjon.⁹⁷ XII üldlaulupeo korraldamisega tegelevate maakondlike komisjonide koosseisud kinnitati peakomisjoni koosolekul 24. aprillil 1947. aastal.⁹⁸

Laulupeo ettevalmistamisega seotud ülesandeid pidid täitma veel ka kohalikud parteiorganisatsioonid. 8. märtsi 1947. aastal Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P KK poolt välja antud määrusega nr 8 28. märtsis 1947. aastal kohustati maakondade ja linnade TSN täitevkomiteesid ja EK(b)P maakonna ja linnakomiteesid aitama laulupeo ettevalmistusi läbi viia, kontrollima maakondades ja linnades moodustatud maakondlike laulupeo komisjonide tegevust, kooride organisatsioonilist ja kunstilist ettevalmistust ning korraldama sõidu registreeritud kooridele Tallinnasse.⁹⁹ Samuti tuli täitevkomiteedel ja parteiorganisatsioonidel toetada eelproovide organiseerimist, abistada ruumide leidmisel ja võimaldama lauljatel proovidest osa võtta.¹⁰⁰ Lisaks olid maakondade ja linnade TSN täitevkomiteed kohustatud koostöös Eesti NSV Haridusministeeriumiga korraldama laulupeol osalevate õpilaskooride sõitu. Seejuures pidid nad võtma erilise tähelepanu alla lastekooride sõidu korraldamise, määrates selle eest vastutavad isikud ja tagama lastele korralikud transpordivõimalused.¹⁰¹

---

⁹⁵ RA, ERAF.1.80.2, 1. 2. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 2, 1. novembril 1945.

⁹⁶ Hoogustada maakondlike laulupäevade ja vabariikliku laulupäeva ettevalmistustöid. – Sirp ja Vasar, nr 11, 16. 03. 1946, lk 1.

⁹⁷ Moodustatakse maakondlike laulupäevade komisjonid. – Sirp ja Vasar, nr 50, 15. 12. 1945, lk 8.

⁹⁸ RA, ERAF.1.81.1, 1. 25. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 12, 4. juulil 1946.

⁹⁹ Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 8 28 märtsist 1947. a. Tallinn, XII üldlaulupeo korraldamise kohta, lk 23.

¹⁰⁰ Valmistume väärilt ülemaalisteks pidupäevadeks. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 407.

¹⁰¹ Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 8 28. märtsist 1947. a. Tallinn, XII üldlaulupeo korraldamise kohta, lk 23.

Kohalikud kultuurhariduslikud osakonnad olid samuti kaasatud laulupeo ettevalmistustesse, vastutades laulupäevade kunstilise kui ka organisatsioonilise kordamineku suhtes.¹⁰² Selleks toimus kultuurhariduslike osakondade juhatajatele instrueerimise koosolek 21. veebruaril 1946. aastal.¹⁰³ Ka rahvamajadele ja teistele kultuuri asutustele pandi kohustuseks tegeleda laulupeoks valmistumisega. Sealhulgas nähti nende ülesandena 1946. aastal korraldatavate maakondlike laulupäevade läbi viimisesse panustamist.¹⁰⁴

---

¹⁰² Nõupidamine maakondlike laulupäevade asjus. – Sirp ja Vasar, nr 22, 01. 06. 1946, lk 5.

¹⁰³ RA, ERAF.1.81.1, 1. 2. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 2, 1. novembril 1945.

¹⁰⁴ Rahvamajade eelolevaid tööülesandeid. – Sirp ja Vasar, nr 33, 18. 08. 1945, lk 8; A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloost, lk 136.

4. ÜLDLAULUPEO MUUSIKALINE ETTEVALMISTAMINE

4.1. Repertuaar

Repertuaari koostamise osas peeti oluliseks ajastu heroilisuse kajastumist. Samuti peeti vajalikuks lisaks eelnevalt laulupeo repertuaaris olnud lauludele luua uusi heliteoseid.¹⁰⁵ Kuna XII üldlaulupidu oli planeeritud nõukoguliku üritusena, siis tegi korraldajatele muret nõukogulike laulutekstide vähesus.¹⁰⁶ Üldlaulupeo repertuaari uute laulude hankimiseks andis Eesti NSV Kunstide Valitsus juba 1945. aasta augustist tellimusi heliloojatele ja luuletajatele.¹⁰⁷ Samuti suunas XII üldlaulupeo repertuaari täiendamist Eesti Nõukogude Heliloojate Liit, kes liidu liikmetele andis ülesandeks viisistada etteantud tekste. Näiteks loodi laule Juhan Schmuuli tekstidele. Artur Kapp ja Gustav Ernesaks pidid looma viisi „Meremehe laulule“, Eino Tamberg ja Villem Kapp „Kaluri laulule“, Harri Kõrvits ja Eugen Kapp „Meestelaulule“.¹⁰⁸

Heliloojate Liit jagas ajakohase repertuaari loomiseks heliloojatele teiste autorite ideoloogiliselt kohaseid tekste. Töösse anti Jaan Kärneri „Nõukogude Eestile“ ja „Eesti jääb vabaks“, Mart Raua „Eestile“, Ilmar Sikemäe „Õhtu laul“, „Talgulaul“ ja „Me teeme maja põlise!“, Ralf Parve „Meie päralt“ ja „Tööle sõbrad“, Paul Viidingu „Täna“. Eelpool väljatoodud tekstide viisistamisega tegelesid Mihkel Lüdigi, Riho Päts, Tuudur Vettik, Gustav Ernesaks, Eugen Kapp, Villem Kapp, Villem Reiman, Johan Tamverk, Aado Velmet ja Edgar Arro.¹⁰⁹

Ideeliselt sobilike laulude puudust tõdes ka XII üldlaulupeo peakomisjon, vaadates läbi võimaliku repertuaari. Seega otsustas laulupeo peakomisjon 16. oktoobri 1945. aasta koosolekul anda heliloojatele 4 teksti, milledele tuli 15. novembriks viis luua, nende hulgas „Nõukogude Eestile“ ja „Tööle, sõbrad“.¹¹⁰ Järgmisel peakomisjoni koosolekul 1. novembril otsustati repertuaari komisjoni soovitusel anda heliloojatele viisistamiseks juba 8 teksti tähtajaga 15. november.¹¹¹ Samas andis 17. oktoobri 1945. aasta ajaleht Sirp ja Vasar teada, et Heliloojate Liidu kaudu on heliloojatele antud viisistamiseks 18 uut lauluteksti. Mõned nendest

¹⁰⁵ G. Ernesaks. Määrus nr. 178 ja meie laulupeod. – Sirp ja Vasar, nr 12, 24. 03. 1945, lk 6.

¹⁰⁶ N. Andresen. Kunstitegelaste aktiivi kokkutulekul. – Sirp ja Vasar, nr 19, 12. 05. 1945, lk 3.

¹⁰⁷ 12. üldlaulupidu läheneb. – Sirp ja Vasar, nr 34, 25. 08. 1945, lk 3.

¹⁰⁸ ETA. Eesti heliloojate uued teosed. – Sirp ja Vasar, nr 39 29. 09. 1945, lk 7.

¹⁰⁹ Uusi koorilaulu 12. üldlaulupeoks. – Sirp ja Vasar, nr 42, 20. 10. 1945, lk 7.

¹¹⁰ RA, ERAF.1.80.2, 1. 1. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 1, 16. oktoobril 1945.

¹¹¹ RA, ERAF.1.80.2, 1. 4. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 4, 20. novembril 1945.

tekstidest olid meloodia loomiseks välja jagatud ka mitmele heliloojale. Viiside valmimise tähtaeg oli määratud 15. novembrile.¹¹²

Kuna uue repertuaari loomine oli aeganõudev tegevus, siis jagati õppimiseks 1945. aasta oktoobris esmalt kooridele laule juba olemasolevate seast, et neil oleks võimalik alustada ettevalmistusi laulupeoks. Repertuaarikomisjon andis esialgu igale kooriliigile töö alustamiseks 3–5 laulu. Erinevatele kooriliikidele jagati õppimiseks:

- 1) segakooridele: M. Härma „Tuljak“, G. Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm“¹¹³, R. Pätsi „Pulma laul“, T. Vettiku „Laul helise“ ja E. Oja „Kangakudumise laul“;
- 2) meeskooridele: A. Karindi „Rehepeks“, K. Türnpu „Mul lapsepõlves rääkis“, R. Pätsi „Jõudu tööle“;
- 3) naiskooridele: A. Vedito „Midrilinnu mäng“, E. Võrgu „Ärge unustage laulu“, E. Oja „Suveööl“, A. Karindi „Kodumaa kevad“ ja G. Ernesaksa „Noor kevade“;
- 4) lastekooridele: H. Lepnurme „Nooruse jõud“, M. Saare „Ehi veli, hopi veli“ ja rahvaviis „Üles, üles“.

Orkestrid said esmalt õppimiseks E. Braueri „Võidupidu“, E. Liivese „Kalurite tants“ ja R. Kulli „Kodumaa marss“.¹¹⁴

Järgmised repertuaari täiendused tehti novembri lõpuks, kui üldlaulupeo koori liigijuhid said ülesandeks 20. novembriks valida juba olemasolevate palade hulgast igale kooriliigile 15, mis sobiks ettekanda ja oleksid aluseks kunsti ja laulu dekaadi raames toimuvale vabariikliku laulupäeva kavale.¹¹⁵ Laulupäevaks valitud repertuaar kinnitati peakomisjoni poolt 20. novembril 1945. aastal.¹¹⁶ Kinnitatud repertuaari võib pidada küllaltki tasakaalukaks ja isegi rahvuslikuks. Laulupäevaks määratud repertuaaris polnud domineerivaks nõukogulikud laulud ning rohkem oli kavas rahvaviisidel põhinevaid ja okupatsioonile eelnenud ajal loodud laule.

---

¹¹² 12. üldlaulupeo ettevalmistustöödest. – Sirp ja Vasar, nr 46, 17. 11. 1945, lk 1.

¹¹³ XII üldlaulupidu oli esimeseks laulupeoks, mil tuli esitamisele Gustav Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm“. Laul kogus lauljate hulgas populaarsust juba maakondlikel laulupidudel. Suurejoonelisemalt tuli „Mu isamaa on minu arm“ esitamisele juba XII üldlaulupeo kontserdil ühendkooride esituses, kus see tuli publiku ja esinejate nõudmisel ka kordamisele. Johannes Semper avaldas XII üldlaulupeol arvamust, et „Mu isamaa on minu arm“ kannab endas sügavat nõukogude patriotismi. Järgmisel laulupeol 1950. aastal siiski antud laul enam laulupeol ei kõlanud, kuna see arvati liigse natsionalistliku sisu tõttu repertuaarist välja. Kuigi „Mu isamaa on minu arm“ jäi välja ka järgnevate laulupidude repertuaarist, tõusis see okupatsiooni aastatel rahva seas mitteametliku hümni staatuse (P. Rummo, Ühe laulu lugu – Looming. 1961, nr 1, lk 125–126; XII üldlaulupeo album: Tallinnas 1947, lk 48).

¹¹⁴ On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistused. – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 10. 1945, lk 1.

¹¹⁵ 12. üldlaulupeo ettevalmistustöödest. – Sirp ja Vasar, nr 46, 17. 11. 1945, lk 1; RA, ERAF.1.80.2, 1. 2. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 2, 1. novembril 1945.

¹¹⁶ RA, ERAF.1.80.2, 1. 4. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 4, 20. novembril 1945.

XII üldlaulupeo repertuaari kava ei piirdunud vabariiklikuks laulupäevaks välja valitud lauludega. Laulupäevaks kinnitatud repertuaar oli küll aluseks lõpliku mängukava koostamisel, kuid seda täiendati ja muudeti jooksvalt ettevalmistus tööde käigus. Kuna kava polnud lõplikult viimistletud jätkas Kirjanike Liit uute tekstide hankimist laulupeo kooride kava jaoks. Ka Heliloojate Liit jätkas uute koorilaulude loomise organiseerimist.¹¹⁷ Kirjanike Liidu tekstidele kirjutatud palade esitamise järgmiseks tähtjaks määras Heliloojate Liit 15 aprilli 1946. aastal.¹¹⁸ Peakomisjon soovis samuti saada veel uusi laule dekaadi kavasse ja lõpliku laulupeo repertuaari koostamiseks. Selleks valis 18. veebruaril 1946. aastal repertuaari komisjon uute laulude jaoks 15 teksti, mis anti Heliloojate Liidu heliloojatele üle.¹¹⁹

Suurimaks sündmuseks XII üldlaulupeo repertuaari laulude leidmisel oli Eesti NSV Kunstide Valitsuse poolt välja kuulutatud nõukogulike palade tellimisvõistlus. Nimetatud võistlusest võttis osa 31 helilooja, kes esitasid konkursile 51 laulu. Esitatud laulude hulgas oli 21 segakooride, 14 meeskooride, 13 naiskooride ja 3 lastekooridele. Lauludele andis oma hinnangu žürii, kuhu kuulusid Heino Eller, Bruno Lukk, H. Kõrvits, J. Variste, A. Tamarkin ja E. Visnapuu. Otsuse tegemisel lähtus žürii nii laulude rahvalikkusest kui ka valminud kompositsiooni tasemest. Konkursil võitis I auhinna ja 2000 rubla meeskoorilaul „Õnn“, mille teksti autoriks oli E. Hiob ja meloodia loojaks Eduard Arro. II kohta ja sellega kaasnenud 1500 rubla jagasid lastekoorilaul „Lähme suurele peole“, mis oli loodud Deboora Vaarandi tekstile R. Pätsi poolt ning G. Ernesaksa Mart Raua tekstile kirjutatud meeskoorilaul „Uued vaod“ III auhinna pälvisid Lydia Austeri poolt J. Semperi tekstile loodud segakoorilaul „Meie päevad“ ning naiskoorilaul „Läheme suurele peole“. Viimase teksti autoriks oli D. Vaarandi ja viisi loojaks Mihkel Lüdig.¹²⁰

Üldlaulupeo kavas pidid algse plaani kohaselt iga kooriliigi juurde kuuluma vähemalt üks laul ka teiste liiduvabariikide heliloomingust.¹²¹ Seetõttu esitati üldlaulupeo peakomisjoni repertuaarikomisjonile kavasse valimiseks järgmised laulud teiste rahvaste heliloomingust: Vano Murdeli „Raudtahtel Stalin juhtis meid“, Ukraina rahvaviis „Veski Tiiu“, M. Kovalil „Ilmeni järv“, Läti rahvaviis „Puhu tuul“, Vene rahvaviis „Ei uhjem“. ¹²² Nende hulgast

---

¹¹⁷ T. Vettik. XII üldlaulupeo 1947. a. – Sirp ja Vasar, nr 50, 15. 12. 1945, lk 6.

¹¹⁸ Heliloojate tegevusest. – Sirp ja Vasar, nr 14, 06. 04. 1946, lk 2.

¹¹⁹ RA. ERAF.1.81.1, l. 1. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 6, 18. veebruaril 1946.

¹²⁰ Koorilaulude tellimisvõistlus. – Sirp ja Vasar, nr 47, 23. 11. 1946, lk 7.

¹²¹ On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistused. – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 11. 1945, lk 1.

¹²² RA, ERAF.1.80.2, l. 1. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 1, 16 oktooberil 1945.

kinnitati laulupeo repertuaari kaks laulu, milleks olid „Raudtahtel Stalin juhtis meid“ ja „Veski Tiiu“.¹²³

XII üldlaulupeo peakomisjon tegeles lisaks repertuaari laulude juurde lisamisele nende välja arvamisega. Peakomisjoni koosolekul 12. septembril 1946. aastal tegi repertuaari komisjoni esimees J. Semper ettepaneku sõnade ebasobivuse tõttu repertuaarist välja jätta laulud: „Puhu tuul“, „Kalev ja Linda“, „Mul lapsepõlves rääkis“, „Põhjavaim“, „Suveöö“, „Pilvedele“ ja „Mu süda“. Sellel koosolekul otsust eespoolnimetatud laulude üle ei tehtud.¹²⁴

Arutelu laulude repertuaarist eemaldamise ja nende teistega asendamise tegi peakomisjon esialgse valiku oma 26. septembri koosolekul 1946. aastal. Segakoori kavast otsustati müstilisuse tõttu välja jätta Mart Saare „Põhjavaim“ ja vähese väärtuse tõttu sealt eemaldada A. Jurjansi „Puhu Tuul“. Segakoori kavasse lisati G. Ernesaksa „Ära kipu kilteriksi“. Samuti otsustati segakoori repertuaari täiendada Aleksander Läte „Laul rõõmule“, millele pidi uue teksti tegema J. Semper ja veel ühe uue lauluga, mida sel koosolekul kindlaks ei määratud Meeskoori repertuaari hulgast arvati välja „Kaluri laul“, mida peeti muusikaliselt raskeks ja sooviti asendada E. Kappi lauluga „Sind ei unustand“, millele on loonud J. Semper uue teksti. Laulu „Mul lapsepõlves rääkis“ teksti otsustati parandada. „Pilvedel“ osas peeti vajalikuks pöörduda sõnade muutmiseks autori Karl-Eduard Söödi poole teksti, kuid esialgu jäeti see kavast välja. Meeskoori kava täiendati lauluga „Jüriöö marss“ ja kaaluti juurde võtta ka A. Karindi „Tagasi tulles“. Naiskooride repertuaarist nähti müstilisuse tõttu vajalikuks eemaldada Eduard Oja „Suveöö“. Komisjon avaldas soovi leida naiskoori kava täiendamiseks lisapalasisid. Lastekooride repertuaari osas ja orkestrite kavas muudatusi sellel koosolekul teha ei soovitud.¹²⁵

Lõpliku otsuse repertuaari muutuste osas tegi peakomisjon 21. novembri 1946. aasta koosolekul. Selleks koosolekuks oli repertuaarikomisjon repertuaari osas teinud lõpliku valiku, mille juures oli arvesse võetud ka Kunstide Valitsuse lauluvõistluse tulemusi. Peakomisjon otsustas segakooridele kavasse juurde võtta uued sõnad saanud A. Läte „Laul rõõmule“, L. Austeri „Meie päevad“ ja „E. Kappi „Viisaastaku võit“. Lisaks 26. septembril repertuaaris välja arvatud paladele, otsustati täiendavalt välja jätta segakooride kavast T. Vettiku „Meil on laulda“, E. Arro „Vihule“ ja eelmisel koosolekul kavasse võtta soovitud G. Ernesaksa „Ära kipu kilteriksi“. Meeskooride kavasse lisati juurde E. Kappi „Sind ei unusta ma ära“, E. Arro „Õnn“,

¹²³ RA, ERAF.1.81.1, l. 52–53. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

¹²⁴ RA, ERAF.1.81.1, l. 41. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 17, 12. septembril 1946.

¹²⁵ RA, ERAF.1.81.1, l. 45–46. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 18, 26. septembril 1946.

A. Karindi „Tagasi tulles“. Lisaks otsustati kavasse liita uute sõnadega A. Läte „Laul rõõmule“ ja parandatud sõnadega „Jüriöö marss“. Välja jäid senisest repertuaarist T. Vettik „Sõnatu vanne“ ja „Pilvedele“, mille uus tekst ei sobinud viisiga. Naiskooride repertuaari täiendati R. Pätsi „Lähme suurele peole“ ja määrati lisana välja andmiseks L. Austeri „Uus kodu“ ja Richard Ritsingi „Õnn“. Puhkpillide orkestrite kava sai täiendust paladega: „Kalevite kants“, „Juta laul“ ja „Marss“.¹²⁶

Pärast suuremate muudatuste sisseviimist koorikavades, otsustati 20. novembril 1946. aastal XII üldlaulupeo repertuaarikava lõplikult kinnitada:

- 1) segakooridel: „Laul helise“ – T. Vettik, „Mu isamaa on minu arm“ – G. Ernesaks, „Pulmalaul“ – R. Päts, „Kangakudumise laul“ – E. Oja, „Tuljak“ – M. Härma, „Raudtahtel Stalin juhtis meid“ – V. Muradeli, „Nõukogude Eestile“ – E. Kapp, „Laula ja hõiska“ – K. A. Hermann, „Ühte laulu tahaks laulda“ – R. Päts, „Sääl nüüd kasvab“ – M. Lüdig, „Noorte laul“ – T. Vettik, „Kaera-Jaan“ – T. Vettik, „Veski Tiiu“ – Ukraina rahvaviis, „Laul rõõmule“ – A. Läte, „Meie päevad“ – L. Auster, „Viisaastaku võit“ – E. Kapp. Lisapaladeks: „Koit“ – M. Lüdig, „Veel kaitse kange Kalev“ – M. Härma;
- 2) meeskooridel: „Mull' lapsepõlves rääkis“ – K. Tüürpu, „Jõudu tööle“ – R. Päts, „Jaan läeb jaanitulele“ – R. Päts, „Rehepeks“ – A. Karindi, „Laul merele“ – A. V. Aleksandrov, „Mu süda“ – A. Kapp: „Jüriöö marss“ – G. Ernesaks, „Tagasi tulles“ – A. Karindi, „Laul rõõmule“ – A. Läte, „Raudtahtel Stalin juhtis meid“ – V. Muradeli, „Sind ei unusta ma ära“ – E. Kapp, „Õnn“ – E. Arro, „Ihkasime ikkest lahti“ – M. Saar. Lisapaladeks: „Meeste laul“ – M. Härma, „Humal“ – E. Aav, „Hakkame mehed minema“ – G. Ernesaks;
- 3) naiskooridel: „Kodumaa kevad“ – A. Karindi, „Noor kevade“ – G. Ernesaks, „Midrilinnu mäng“ – A. Vedro, „Ei saa mitte vaiki olla“ – M. Härma, „Heinaliste laul“ – G. Ernesaks, „Tantsides“ – M. Saar, „Lepalind“ – R. Päts, „Raudtahtel Stalin juhtis meid“ – V. Muradeli, „Ärge unustage laulu“ – E. Võrk, „Lähme suurele peole“ – R. Päts. Lisapaladeks: „Valge on suveöö“ – G. Ernesaks;
- 4) lastekooridel: „Noorusjõud“ – H. Lepnurm. „Tii, tii, tihane“ – M. Saar. „Kevade marss“ – K. A. Hermann, „Külvajate laul“ – R. Päts, „Kui ma olin väiksekene“ – M. Härma, „Marupolka“ – R. Päts, „Hiir hüppas“ – M. Saar. Lisapaladeks: „Ehi, veli, opi, veli“ – M. Härma, „Üles, üles“ – K. A. Hermann;

---

¹²⁶ RA, ERAF.1.81.1, l. 51–52. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

- 5) orkestritel: E. Liivese „Kalurite tants“, R. Kuilli „Kodumaa marss“, E. Baueri „Võidupidu“, P. Veebel / R. Ploom „Kalevite kants“, R. Ploom „Pioneeride marss”.¹²⁷

Siiski ei püsinud kinnitatud repertuaar peo toimumiseni muutumatuna. Nimelt otsustas peakomisjon täiendada puhkpilliorkestri kava R. Ploomi „Pioneeride paraadiga“ ja C. Kreegi südist „Pill ütleb“ kaks osa: „Polka“ ja „Pidu lõppeb“. Komisjon pidas vajalikuks repertuaarist ära jätta E. Aava „Juta laul“. ¹²⁸

Repertuaaris oli 16 eesti nõukogude autorite laulu, 2 teiste vennasvabariikide autorite laulu, 10 eesti rahvalaulu töötlust, 1 teiste rahvaste laul, 7 vanema põlve eesti autorite laul ja 7 kodanlikul perioodil loodud laulu.¹²⁹ Seejuures võib märkida, et XII üldlaulupeo repertuaaris olid ülekaalus eesti rahvaviisi ainetel loodud palad ja okupatsiooni eelsel ajal loodud laulud. Nõukogulike laulude osatähtsust kavas võib seletada lühikese ettevalmistus perioodiga, mis oli repertuaari koostamiseks ja loomiseks antud. Samuti võib seda näha osana Stalinlikust kultuuripoliitikast, millele oli iseloomulikuks režiimi väline austus rahvusliku kultuuri suhtes.

4.2. Koorijuhtide kursused

Repertuaari omandamisel kandsid vastutusrikast rolli koorijuhid, kelle koosseisu oli Teine maailmasõda märgatavalt vähenenud. Sellest tulenevalt oli laulupeo õnnestumiseks vaja asuda koorijuhtide võrku taastama ja uusi koorijuhte koolitama. Koorijuhtide kursuste korraldamise idee käis Gustav Ernesaks välja juba 24. märtsi 1945. aasta Sirbis ja Vasaras. Ta leidis, et igas asutuses tuleks leida muusikahuviline, kes asutuse siseselt teeks ära esialgse töö.¹³⁰ 1945. aasta augustis toimusid Eesti NSV Rahvaloomingu Keskmaja eestvedamisel piirkondlikud kursused Tallinnas, mis olid mõeldud Harjumaa koorjuhtidele. Antud kursustele pääses katseeksamite alusel, kus hinnati musikaalsust, rütmitunnet jm. oskusi. Eelneva muusikalise hariduse ja võimekuse põhjal moodustati osavõtjatest kolm rühma. Kursusel toimusid teoreetilised tunnid igas rühmas eraldi, kuid praktilised harjutused viidi läbi koos kõikide osalejatega. Õppetöö kestis kokku 36 tundi, mida teostasid lektoritena H. Lepnurm, H. Kõrvits, E. Laanepere, A. Kiilaspea ja A. Kallikoru.¹³¹

¹²⁷ RA, ERAF.1.81.1, 1 52–53. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

¹²⁸ Rohkem tähelepanu eelproovidele. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 400.

¹²⁹ A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloost, lk 151.

¹³⁰ G. Ernesaks. Määrus nr. 178 ja meie laulupeod. – Sirp ja Vasar, nr 12, 24. 03. 1945, lk 6.

¹³¹ 1946. a. suvel Harjumaa laulupäev. – Sirp ja Vasar, nr 35, 01. 09.1945, lk 8.

Esimese üleriigilise koorjuhtide kursuse otsustas üldlaulupeo peakomisjon korraldada 1946. aasta jaanuari alguses. 5-päevased ettevalmistavad kursused plaaniti korraldada Tallinnas talvisel koolivaheajal. Kursus plaaniti läbi viia kooriliikide alusel jagatud sektsioonides, kus koorijuhid saaksid nii metodoloogilisi kui praktilisi teadmisi kooritööst. Kursuseid planeeriti juhatama XII üldlaulupeo üldjuhid ja õppetööst olid oodatud eeskätt osa võtma laulupeost osavõtivate kooride juhid.¹³²

Esimesed lühiajalised koorijuhtide kursused said siiski toimuma korraldatuna XII Üldlaulupeo büroo poolt 1946. aasta kevadel.¹³³ Kursused toimusid 1946. aasta märtsis Tallinnas ja aprillis Tartus. Tallinnas viisid kursuseid läbi: üldjuhid (Ernesaks, Vetik, Karind, Päts) ja teised Riikliku Konservatooriumi õppejõud (J. Variste, Made Päts, Tiit Kuusik, E. Laanpere).¹³⁴ Pealinnas said XII üldlaulupeost osavõtjaina registreeritud kooride juhtidele mõeldud kursused toimuma 24.–27. märtsini. Seminarist võtsid osa koorijuhid üle Eesti, välja arvatud Lõuna-Eesti maakonnadest, kellele korraldati vastav seminar Tartus. Tallinna koorijuhtide seminari avas Nigol Andresen. Seminaril peeti ka koosolek, kus koorijuhid arutlesid mitmesuguste kohapealsete ette valmistustega seotud probleemide üle. Töö toimus kursustel nelja rühma jaotatuna, kus tegeleti muuhulgas hääleseadeharjutuste ja partituuri lugemisega.¹³⁵

Aprillis Tartus toimunud kursustest võtsid osa Tartu-, Valga- ja Võrumaa koorijuhid. Nii Tallinna kui Tartu kursustel võeti läbi eeloleval suvel toimuva vabariikliku laulupäeva kavasse võetud laulud ning anti koorijuhtidele praktilisi ja metoodilisi juhendeid tööks. Kursustel toimusid ka näitlikud kooriproovid.¹³⁶ Tartus ei jagatud koorijuhte sektsioonidesse ja näpunäiteid anti kõigile ühiselt.¹³⁷ Tartus viisid kursuseid läbi R. Ritsing, J. Simm, V. Kliimand ja H. Eomois.¹³⁸

Tallinnas ja Tartus toimunud koorijuhtide kursuste kokkuvõttest selgub, et rahule jäädi kursuste sisulise õnnestumisega, kuid mitte osavõtjate arvuga. Tallinnas oodati kursustest osa võtma 350 koorijuhti, kuid kursustele tulid kohale vaid 108 koori juhti. Tartus oli kursuste osavõtjatena arvestatud 108 koorijuhiga, ent kohale tuli vaid 81 koorijuhti.¹³⁹ Vähesese osavõtu taga nähti XII Üldlaulupeo Büroo nõrka kontrolli ja kultuurhariduslike osakondade halba

---

¹³² T. Vettik. XII üldlaulupidu 1947. a. – Sirp ja Vasar, nr 50, 15. 12. 1945, lk 6.

¹³³ A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloost, lk 140.

¹³⁴ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 39.

¹³⁵ Tallinna koorijuhtide seminar. – Sirp ja Vasar, nr 13, 30. 03. 1946, lk 8.

¹³⁶ 12. üldlaulupeo teateid. – Sirp ja Vasar, nr 11, 16. 03. 1946, lk 2.

¹³⁷ Koorijuhtide kursused. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 2. Tallinn 1946, lk 93.

¹³⁸ N. Andresen. Esimene Nõukogude Eesti laulupidu, lk 39.

¹³⁹ RA, ERAF.1.81.1, l. 10. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 8, 11 aprillil 1946.

organiseerimistööd.¹⁴⁰ Nimelt polnud kultuurhariduslikud osakonnad piisavalt teavitanud koorijuhte aset leidvatest kursustest ja ei toimetanud neile büroo poolt välja saadetud komandeerimistunnistusi.¹⁴¹

11. aprilli koosolekul otsustas üldlaulupeo peakomisjon korraldada järgmised koorijuhtide kursused 19.–24. augustil ja nende toimumisest teatada koheselt koorijuhte.¹⁴² Seejuures rõhutati, et nendest kursustest osavõtt on kohustuslik kõikidele 12. üldlaulupeost osavõtjaina registreeritud kooride juhtidel, kuna kursusel plaaniti läbi võtta kogu XII üldlaulupeo repertuaar.¹⁴³ Samuti toodi välja, et sügisel korraldatava kursuse õnnestumiseks on vaja maakondade parteikomiteede poolset koorijuhtide suunamist kursustele. Suunamise teostamiseks saadeti Parteikomiteedele maakonnas asuvate koorijuhtide täpne nimistu koos aadressidega.¹⁴⁴

26. juuli 1946. aasta koosolekul kinnitas peakomisjon ülevabariikliku koorijuhtide kursuse juhatajaks Riho Päts.¹⁴⁵ Antud kursus oli ulatuslikuma õppekavaga ja eelkõige suunatud algajatele koorijuhtidele.¹⁴⁶ Kursus toimus Tallinnas Raua tänava koolimajas 187 koorijuhi osavõtul.¹⁴⁷ Õppetööd teostasid lektoritena üldlaulupeo üldjuhid, kelle käe all omandati kooride juhatamise tehnikat ja praktikat ning võeti läbi kavas olevad laulud. Koorijuhtide kursuse läbi viimisesse olid kaasatud Filharmoonia nais- ja segakoor ning lastekoor. Kursuse lõpetas kontsert aktus, kus kursandid juhatasid koore. Kokkuvõttes loeti toimunud kursust igati õnnestunuks.¹⁴⁸

12. septembril 1946. aastal otsustas üldlaulupeo komisjon korralda 1947. aasta jaanuaris Tallinnas veel kolmandad koorijuhtide kursused, mille juhatajaks kinnitati Riho Päts. Komisjoni koosolekul toimunud arutelu käigus avaldasid mõned komisjoniliikmed arvamust, et kolmandate kursuste korraldamine pole vajalik, kuna nii kevadistel kui sügisestel kursustel osalesid üldiselt samad koorijuhid. Siiski jäädi sel korral seisukohale, et täiendav koorjuhtide kurus on vajalik ja XII Üldlaulupeo Büroo peab tagama seni kursusele mitte ilmunud koorijuhtide osa võtu.¹⁴⁹ 21. novembri koosolekul langetas peakomisjon siiski otsuse jaanuaris

---

¹⁴⁰ Vabariikliku laulupäeva ettevalmistus töödest – Sirp ja Vasar, nr 15, 13. 04 1946, lk 8.

¹⁴¹ RA, ERAF.1.81.1, l. 10. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 8, 11 aprillil 1946.

¹⁴² RA, ERAF.1.81.1, l. 9. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 8, 11 aprillil 1946.

¹⁴³ Vabariikliku laulupäeva ettevalmistus töödest – Sirp ja Vasar, nr 15, 13. 04. 1946, lk 8; ETA. Teadmiseks kõikidele koorijuhtidele. – Sirp ja Vasar, nr 33, 17. 08. 1946, lk 8

¹⁴⁴ RA, ERAF.1.81.1, l.10. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 8, 11 aprillil 1946

¹⁴⁵ RA, ERAF.1.81.1, l. 38. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 16, 26. juulil 1946

¹⁴⁶ A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloost, lk 140.

¹⁴⁷ RA, ERAF.1.81.1, l. 39–40. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 17, 12. septembril 1947.

¹⁴⁸ Samas; A. Tamarkin. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloost, lk 140.

¹⁴⁹ RA, ERAF.1.81.1, l. 40. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 17, 12. septembril 1947.

toimuma pidanud kursused ära jätta ja keskenduda eelproovide korraldamisele. Ühelt poolt oli põhjuseks suurenev laulupeo eelarve, kus kokkuhoiu kohana nähti koorijuhtide kursuste ärajätmist. Samuti pidas komisjoni liige A. Saukas kontrolli tõhusamaks kui koorjuhtide koolitamist, kuna kursustest võtavad osa ühed samad inimesed, mis ei anna soovitud tulemusi. Lisaks peeti eelproovide korraldamist olulisemaks kui koorijuhtide kursuseid, kuna eelproovide korraldamisega on liialt palju viivitatud.¹⁵⁰

4.3. Eelproovid

Eelproovide korraldamise planeerimisega tegi peakomisjon algust 21. novembri 1946. aasta koosolekul. Sellel kokusaamisel otsustati asuda eelproovide korraldamisele ja esimese sammuna sel teel alustati eelproovide skeemi koostamisega.¹⁵¹ Eelproovid toimusid igale kooriliigile eraldi vastavalt maakonniti kindlaks määratud ringkondades. Eelproove juhtisid tuntud muusika tegelased. Et laulukoorid saaksid põhjaliku ettevalmistuse ja üldlaulupidu sisuliselt õnnestuks, otsustas peakomisjon korraldada kooridele eelproovid ringkondade kaupa alates 19. jaanuarist.¹⁵² Täiskasvanutel proovid kestsid 4 tundi, kuid laste võimeid arvestades oli nende proovi pikkuseks 2 tundi koos vaheajaga.¹⁵³

Segakooridele, kel on kandvam osa üldlaulupeol, ning kelle repertuaar on kõige suurem, toimusid eelproovid kahes voorus.¹⁵⁴ Segakooride eelproovidega tehti algust jaanuaris ja need korraldati 41 ringkonnas¹⁵⁵, mis olid peakomisjoni otsusega ühtlustatud 1947. aasta Eesti NSV Ülemnõukogu valimiste ringkondadega.¹⁵⁶ Esimesed eelproovid toimusid 19. ja 26. jaanuaril.¹⁵⁷ Esimeseks eelprooviks tuli segakoori lauljatel omandada järgmised laulud: „Laul, helise“ – T. Vettik, „Mu isamaa on minu arm“ – G. Ernesaks, „Pulmalaul“ – R. Päts, „Kangakudumise laul“ – E. Oja, „Tuljak“ – M. Härma, „Raudtahtel Stalin juhtis meid“ – V. Muradeli, „Sääl nüüd kasvab“ – M. Lüdigi, „Nõukogude Eestil“ – E. Kapp. Ülejäänud laulud tuli segakooridel ära õppida teiseks eelprooviks.¹⁵⁸ Segakooride teine eelproovi voor toimus

---

¹⁵⁰ RA, ERAF.1.81.1, l. 56–57. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

¹⁵¹ Samas.

¹⁵² A. Saukas. XII üldlaulupeo rindelt. – Sirp ja Vasar, nr 51, 21. 12. 1946, lk 6.

¹⁵³ Lastekooride eelproovid. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 393.

¹⁵⁴ A. Saukas. XII üldlaulupeo rindelt. – Sirp ja Vasar, nr 51, 21. 12. 1946, lk 6.

¹⁵⁵ RA, ERAF.1.81.1, l. 62. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 20, 13. detsembril 1946.

¹⁵⁶ A. Karindi. XII üldlaulupeo eelproovide esimene ring. – Sirp ja Vasar, nr 8, 22. 02. 1947, lk 6.

¹⁵⁷ Rohkem tähelepanu eelproovidele. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 398.

¹⁵⁸ A. Saukas. XII üldlaulupeo rindelt. – Sirp ja Vasar, nr 51, 21. 12. 1946, lk 6.

ringkondades 20. aprillist 25. maini 40-nes eelproovi ringkonnas.¹⁵⁹ Pärast II eelproovi otsustati Viljandis korraldada lisaproov, kus osales ka Raadiokomitee segakoor.¹⁶⁰

Naiskooride proovidega tehti algust märtsis. Naiskooridele oli määratud 27 eelproovi ringkonda. 20. märtsil kinnitati naiskooride eelproovide graafik 20. aprillist 25. maini.¹⁶¹ 15. mai koosolekul anti ülevaade pooleliolevatest eelproovidest. Üldjoontes jäädi määratud laulude omandamisega rahule, väljaarvatud Läänemaa naiskooride eelprooviga. Seetõttu määrati Läänemaa naiskooridele lisaks 1. juuniks 1947. aastal II eelproov, kuhu sõitis ka Riikliku Filharmoonia naiskoor.¹⁶²

Lastekooride eelproovid ja selektsioonide määramisel peeti nõu koolide inspektoritega.¹⁶³ Eelproovid otsustati korraldada kooliringkondade alusel erialaste instruktorite juhatusel. Lastekooride eelproovid toimusid kahes voorus, esimene neist pidi toimuma märtsikuu teisel poolele ja teine aprillikuu teisel poolel.¹⁶⁴ Seda siiski muudeti nii, et esimene eelproov sai toimuma aprilli esimesel poolel. Lastekooride I eelproov tuli lauljatel omandada Eesti rahvalaul – „Lauliku lapsepõli“, M. Saare – „Tihasemäng“ M. Saare – „Hiir hüppas“, R. Pätsi – „Külvajatelaul“, R. Pätsi – „Marupolka“. Teiseks eelprooviks tuli lastel omandada H. Lepnurme – „Noorusejõud“, „Üles, üles“ – K.A. Hermann, K. A. Hermanni „Kevade marss“ ja M. Härma „Ehi, veli“.¹⁶⁵ Teine eelproovi voor toimus 4.–18. maini. Sellest eelproovi voorust võttis osa 264 lastekoori 9451 lauljaga. Eelproovid hinnati inspektorite poolt heaks.¹⁶⁶ Sobilikuks tunnistati 70% kuulatud kooridest.¹⁶⁷

Meeskoore oli vähe ning seetõttu neile eraldi eelproovi graafikut tegema ei hakatud.¹⁶⁸ Meeskooride ühisproov toimus Tartust, kuna enamuse riigis tegutsevatest meeskooridest pärinesid sealt. Ühisproovile eelnes Tallinnas sealsele kolmele suurema meeskoori kontsert, kus tulid esitamisele üldlaulupeo repertuaarist olevad laulud. Kontserdiks valmistas koore ette meeskooride üldjuht, kes tegi iga kooriga eraldi tööd.¹⁶⁹

¹⁵⁹ RA, ERAF.1.82.21, l. 6–8. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 23, 20. märtsil 1947.

¹⁶⁰ RA, ERAF.1.82.21, l. 31–32. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 28, 15. mail 1947.

¹⁶¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 6–8. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 23, 20. märtsil 1946.

¹⁶² RA, ERAF.1.82.21, l. 31–32. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 28, 15. mail 1947.

¹⁶³ RA, ERAF.1.81.1, l. 62. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

¹⁶⁴ Lastekooride eelproovid – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 392.

¹⁶⁵ R. Päts. XII üldlaulupeo eelproovid lastekooridele. – Sirp ja Vasar, nr 13, 29. 03. 1947, lk 5.

¹⁶⁶ RA, ERAF.1.82.21, l. 45–46. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 30, 29. mail 1947.

¹⁶⁷ R. Päts. Lastekooridest võrsuvad tulevaste laulupidude kandjad. – XII Üldlaulupeo album: Tallinnas 1947, lk 73.

¹⁶⁸ RA, ERAF.1.82.21, l. 6–8. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 23, 20. märtsil 1946.

¹⁶⁹ G. Ernesaks. Meeskooride päevaküsimusi. – XII üldlaulupeo album: Tallinnas 1947, lk 62.

Puhkpilli kooridel korraldati jaanuaris ja veebruaris maakonniti orkestrite instrueerimine, et saada ülevaade orkestrite toimimisest ja nende ettevalmistuse tasemest. Instrueerimist teostasid ja juhtnööre jagasid: puhkpilliorkestrite üldjuht L. Vigla, marsside autor R. Ploom, orkestrijuhid ja muusikud: E. Pääske, A. Märtin, V. Aru, E. Toivi, L. Teder, E. Kulp, A. Kallikorm, R. Vaimre, H. Vellend ja L. Ehala. Töö käigus said instrueerijad ülevaate enam kui 50 orkestri valmidusest, kellest üldlaulupeost osavõtjatena oli registreeritud 32.¹⁷⁰ Orkestrite inspeksioonid näitasid, et kollektiividel tuleb veel tõsiselt pingutada repertuaari õppimisel.¹⁷¹ 20. mai peakomisjoni koosolekul tehtud aruandes teatas Vigla, et puhkpilli orkestrite eelproovid ebaõnnestusid üle riigiliselt ja seetõttu otsustati korraldada täiendavaid eelproove.¹⁷² Lisaks sellele korraldati märtsis ja aprillis kuus lühiseminari, mis leidsid aset Viljandis, Pärnus, Tartus, Rakveres, Tallinnas, Paides, Haapsalus ja Kuressaares, mille eesmärgiks oli orkestri juhtide erialaste teadmiste tõstmine ja nende juhendatavate mängutaseme suurendamine.¹⁷³

Eelproovide korraldamisega seoses esines mitmeid probleeme, millest esimene kerkis ülesse enne proovidega alustamist. Komisjoni liikmetele avaldas muret rahvamajade seisukord, kus eelproove kavandada plaaniti. Eelproovide läbi viimist peeti raskendatuks kuna, provintsidest asuvad rahvamajad olid talvel kütmata.¹⁷⁴ Samas tuli korraldajatel hiljem tõdeda, et vaatamata kehvematest tingimustest, oli maal pühendumus eelproovidest osalemisel suurem kui linnades.¹⁷⁵

Samuti valmistas korraldajatele muret üldine madal osavõttu protsent eelproovidest. I segakooride eelproovi ringis osales Virumaal 54%, Viljandimaal 52% ja Läänemaal 50% lauljatest, millega ei saadud rahule jääda.¹⁷⁶ Segakooride eelproovidest võttis osa 233 koorist 124 ja 8659-st lauljast 3716 ehk 40%. Selle arvestuse hulka polnud arvatud Tallinna koore, kes üldist eelproovi ei teinud.¹⁷⁷ Peakomisjoni kokkuvõtetest selgub, et kõikjal ei olnud suhtunud eelproovidesse korraldamisse tõsidusega, mistõttu ebaõnnestus osa 19 jaanuaril ja 26 jaanuaril toimunud proove.

Ebaõnnestunuks peeti Pärnu eelproovi, kus oli 100 osavõtjat, mille nurjumise taga nähti kohapealset ebapiisavat korraldus tööd. Samuti loeti läbikukkunuks 26. jaanuaril Tallinna

---

¹⁷⁰ Puhkpilli orkestrid laulupeo eel. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 478.

¹⁷¹ P. Rummo. Eesti XII üldlaulupeo ettevalmistustööde päevaülesandeid. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 327.

¹⁷² RA, ERAF.1.81.21, l. 42. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

¹⁷³ Puhkpilli orkestrid laulupeo eel. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 479.

¹⁷⁴ RA, ERAF.1.81.1, l. 56–57. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

¹⁷⁵ Valmistume väärilt ülemaalisteks pidupäevadeks. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 406.

¹⁷⁶ RA, ERAF.1.82.21, l. 2. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 22, 13. märtsil 1947.

¹⁷⁷ XII üldlaulupeole 20 000 lauljat. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 473.

eelproovi, kus 12 koorist tuli kohal 6 osalise koosseisuga koori ja 4 koorijuhti. Jõgeva ringkonna eelproovis 26. jaanuaril pidi osalema 5 koori 148 lauljaga, kuid proovi tuli kohale vaid 9 lauljat ühest koorist.¹⁷⁸ Samuti näitasid eelproovid, et repertuaari omandamisele ei pööratud piisavalt tähelepanu.¹⁷⁹

Üldiselt toodi eelproovide ebaõnnestumise puhul ühelt poolt välja eelproovideks ettenähtud juhendite mittetäitmist, kuid teisalt ka osakondade vahelist nõrka koostööd.¹⁸⁰ Eriti nähti probleemi kohaliku tasandi organisatsioonide ja asutuste väheses panuses ja abi osutamises eelproovide korraldamisse.¹⁸¹ Valgas 19. jaanuaril toimuma pidanud eelproovi ei peetud, kuna sealne partei maakonnakomitee ei pööranud tähelepanu proovi korraldamisele.¹⁸² 22. veebruari ajalehest Sirp ja Vasar selgub, et Valgamaa parteikomitee keelas kooride eelproovid, kuna need segavat Eesti NSV Ülemnõukogu valimisteks tehtavaid ettevalmistusi.¹⁸³

Peakomisjoni otsus eelproovide ringkonnad ühtlustada Eesti NSV Ülemnõukogu valimiste ringkondadega põhjustas eelproovide läbi viimisel probleeme ka mujal. Eelproovide ringkondade ühtlustamine valimisringkondadega pidi toetama proovide läbi viimist ja poliitilise teavitus töö teostamist, kuna valimisringkonna keskusesse kogunes seoses eelproovidega suurel hulgal inimest. Tegelikuses segasid kaks ühe aegset üritust teineteist, mistõttu ebaõnnestusid paiguti eelproovid, näiteks Padisel, katkestasid kohalikud võimud toimunud eelproovi.¹⁸⁴

22. mai peakomisjoni koosolekul anti hinnang viimasena toimunud eelproovidele, milledega jäädi üldjoontes rahule. Erandiks oli näiteks Rakke, kus eelproov jäi ära ja selle põhjuse väljaselgitamiseks otsustas peakomisjon saata kirja EK(b)P Virumaa parteikomitee sekretärile. Samuti ei oldud rahul Tartu eelprooviga, kuna kohapealsed võimuorganid polnud ruumi ettevalmistanud. Seal kus eelproovid ebaõnnestunud tuli korraldada täiendavad eelproovid.¹⁸⁵

---

¹⁷⁸ Rohkem tähelepanu eelproovidele. – XII Üldlalupeo Teataja, nr 6, lk 398.

¹⁷⁹ P. Rummo. Eesti XII üldlalupeo ettevalmistustööde päevaülesandeid. – XII Üldlalupeo Teataja, nr 6, lk 327

¹⁸⁰ R. Päts. Lastekooridest võrsuvad tulevaste laulupidude kandjad, lk 69.

¹⁸¹ H. Kõrvits. XII üldlalupeo peakomisjoni koosolek. – Sirp ja Vasar, nr 48, 30. 11. 1946, lk 8.

¹⁸² Rohkem tähelepanu eelproovidele. – XII Üldlalupeo Teataja, nr 6, lk 398.

¹⁸³ A. Karindi. XII üldlalupeo eelproovide esimene ring. – Sirp ja Vasar, nr 8, 22. 02. 1947, lk 6.

¹⁸⁴ Samas.

¹⁸⁵ RA, ERAF.1.82.21, l. 42. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

4.4. Vabariiklik laulupäev

XII üldlaulupeo eelpeetusteks kavandatud Vabariiklik laulupäev korraldati Tallinnas Kunstilise isetegevus dekaadi raames, mis toimus 13.–21. juulil 1946. aastal ja oli pühendatud Eesti NSV 6. aastapäevale.¹⁸⁶ 21. juulil toimunud Vabariiklikule laulupäevale pühendatuna ilmus XII Üldlaulupeo Teataja nr. 3.¹⁸⁷ Samuti oli vabariiklik laulupäev maakondlike laulupäevade kulminatsiooniks. Algselt planeeriti maakondlike laulupäevade toimumine 23. juunile 1946. aastal. Tartus pidi toimuma Tartumaa, Tartu linna, Valgamaa ja Võrumaa ühine laulupäev. Rakveres pidanuks aset leidma Virumaa, Järvamaa ja Narva linna laulupäev ning Pärnus Viljandimaa, Pärnumaa, Pärnu linna, Saaremaa ja Läänemaa ühine laulupäev. Omaette maakondliku laulupäeva plaanis korralda Harjumaa komisjon Kohilas.¹⁸⁸

12. aprilli 1946. aasta koosolekul jõudis peakomisjon siiski järeldusele, et võimalusel peaks iga maakond korraldama oma maakonnas eraldiseisva laulupäeva, kuna nii saaksid oma maakonna elanikud maksimaalselt laulupäevast osa võtta. Kuigi komisjoni liikmete hulgas kostus arvamus, nagu ei suudetaks kõigis maakondades kunstiliselt kõrget taset tagada, otsustas peakomisjon siiski lubada korralda kõigil maakondadel oma laulupäev. Kõigil soovijatel tuli oma korraldamise soovist teada anda 25. aprilliks. Komisjon pidas sellegipoolest vajalikuks korraldada Tartus kolm maakonna (Tartumaa, Valgamaa ja Võrumaa) ühine laulupäev, kuid Võru- ja Valgamaa said ka võimaluse eraldiseisvad üritused korraldada. Peakomisjon soovitas kõigil laulupäeva korraldatavatel maakondadel kutsuda laulupäevadest osa võtma ka külaliskoore ka naabermaakondadest.¹⁸⁹

Maakondlikud laulupäevad korraldati 1946. aasta juunis-juulis. 16. juunil toimus Saaremaa laulupäev Kuressaares, 23. juunil toimusid laulupäevad Harjumaal Arukülas ja Raplas, Virumaal Rakveres, Pärnumaal Pärnu linnas, Võrumaal Võrus ja Valgamaal Valgas. 30. juunil leidis aset Tartumaa laulupäev Tartus. Viimased maakondlikud laulupäevad korraldati 7. juulil Järvamaal Paides, Läänemaal Haapsalus ja Viljandimaal Viljandis.¹⁹⁰

Maakondliku laulupäeva eel said maakondade ja linnade laulupeo ettevalmistuskomisjonid ülesandeks 10. juuniks välja selgitada parimad kunstilise isetegevuse kollektiivid. Parimaks

---

¹⁸⁶ 12. üldlaulupeo ettevalmistustööd arenevad hoogsalt. – Sirp ja Vasar, nr 47, 25.11. 1945, lk 8; Vabariikliku kunstidekaadi eel. – Sirp ja Vasar, nr. 27, 06. 07. 1946, lk 1.

¹⁸⁷ RA, ERAF.1.81.1, l 14. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 9, 10. mail 1946.

¹⁸⁸ Laulupäeva eel. – Sirp ja Vasar, nr. 11, 16. 03. 1946, lk 2.

¹⁸⁹ RA, ERAF.1.81.1, l. 9. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 7, 8. märtsil 1946.

¹⁹⁰ On alanud maakondlikud laulupäevad. – Sirp ja Vasar, nr 25, 22. 06. 1946, lk 6.

tunnistatud kooride osalusel korraldati ülevaatuskontserdid. Kontsertidest võttis osa üldlaulupeo peakomisjoni delegatsioon, kelle ülesandeks oli määrata kindlaks igast maakonnast ja linnast parimad koorid, kes said võimaluse esineda dekaadil.¹⁹¹ Külalisesinejaid lauljate rahvatantsijate ja pillimängijate näol oli vabariiklikule laulupäevale ette nähtud järgmiselt: Tartust 250, Tartumaalt 300, Pärnust 150, Pärnumaalt 250, Järvamaalt 150, Läänemaalt 300, Saaremaalt – 150, Valgamaalt – 150, Viljandimaalt 200, Virumaalt 400, Võrumaalt 150 ja Harjumaalt 550 inimest.¹⁹²

Osavõtjate kohaletoimetamiseks rakendati käiku erirongid, millel reisimine oli väljaspool Tallinna elavate esinejatele tasuta. Raudteest eemalasuvates keskustest toimus esinejate kohaletoimetamine autode ja autobussidega. Samuti olid Eesti NSV Ministrite Nõukogu 7. juunil 1946. aastal välja antud määrusega nr. 463 kõik vabariiklikust kunstidekaadist ja laulupäevast väljaspool Tallinna osavõtivate isetegevuse näiteringide kollektiivid tööst vabastatud 17.– 22. juulini ja laulukooride ja rahvatantsurühmade liikmed 20.– 22. juulini.¹⁹³

Vabariiklikul laulupäeval esinevad kollektiivid olid kohustatud osa võtma 20. ja 21. juulil üldjuhtide juhatusel toimuvatest eelproovidest. 20. juulil kell 12–16 toimusid segakooride eelproovid kehakultuuri tehnikumi võimlas aadressiga Suur-Kloostri 7. Naiskooride eelproov toimus samal aadressil kell 17–19. Meeskooride eelproov viidi läbi kell 17–19 21. linna algkooli ruumides aadressil Raua 32. Lastekooride proov korraldati kell 16–18 2. keskkooli ruumides, aadressil Võidu 2. Rahvatantsurühmade ja orkestrite eelproovid toimusid laululaval, vastavalt kell 18–20 ja kell 16–18. 21. juuli eelproovid korraldati laululaval, kus eelproov segakooridele korraldati kell 6–8, naiskooridele kell 8–9, meeskooridele kell 9–10. lastekooridele 10–11 ja rahvatantsurühmadele kl. 11–12.¹⁹⁴

Laulupäeva rongkäik algas kell 14.30 Kaarli puiesteelt, kust siirduti mööda Narva maanteed ühiselt Kadrioru lauluväljakule. Laulupäev algas fanfaaride helidega kell 17. Kontserdi avasõna lausus EK(b)P KK sekretär ja Üldlaulupeo Peakomisjoni esimees Eduard Päll ning peokõne pidas EK(b)P KK I sekretär Nikolai Karotamm. Avasõna järele tuli esitamisel NSV Liidu ja peokõne järel Eesti NSV hümn.¹⁹⁵

---

¹⁹¹ RA, ERAF.1.81.1, l. 6–7. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 7, 8. märtsil 1946.

¹⁹² Vabariiklikule laulupäevale 3000 külalisesinejat. – Sirp ja Vasar, nr 26, 29. 06. 1946, lk 7.

¹⁹³ Vabariiklik laulupäev Tallinnas. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946, lk 1.

¹⁹⁴ Vabariiklikul laulupäeval esinevate kollektiivide eelproovid. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946, lk 8.

¹⁹⁵ Vabariiklik laulupäev. – Sirp ja Vasar, nr 30, 27. 07. 1946, lk 5.

Vabariikliku laulupäeva kava kinnitati peakomisjoni poolt 11. juunil 1946. aastal. Kava kohaselt esitasid:

- 1) segakoorid: E. Kapi „Nõukogude Eestile”, K. A. Hermanni „Laula ja hõiska”, R. Pätsi „Ühte laulu”, T. Vettiku „Laul helise”, G. Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm”, V Muradeli „Raudtahtel Stalin juhtis meid”, M. Lüdigi „Seal nüüd kasvab”, T. Vettiku „Noorte laul” ja E. Oja „Kangakudumise laul”, R. Pätsi „Pulmalaul”, T. Vettiku „Kaera Jaan”, M. Härma „Tuljak”;
- 2) meeskoorid: K. Türnpu „Mul lapsepõlves”, T. Vettiku „Sõnatu vanne”, R. Pätsi „Jõudu tööle”, P. Aleksandrovi „Merele”, A. Karindi „Rehepeks”, R. Pätsi „Jaan läheb jaanitulele”;
- 3) naiskoorid: M. Härma „Ei saa mitte vaiki olla”, A. Karindi „Kodumaa kevad”, G. Ernesaksa „Noor kevade”, E. Võrgu „Ärge unustage laulu”, A. Vedro „Midrilinnu mäng”, G. Ernesaksa „Heinaliste laul”;
- 4) lastekoorid esitasid H. Lepnurme „Noorusjõud”, R. Pätsi „Külvaja laul”, M. Sääre „Tihase mäng”, K. A. Hermanni „Kevade marss”.¹⁹⁶

Puhkpilliorkestreid mängisid kontserdil kolm pala. Esialgse kava kohaselt oleks puhkpilli orkestrite poolt esitamisele tulema E. Liivese „Kalurite tants”, R. Kuilli „Kodumaa marss” ja E. Braueri „Võidupidu”.¹⁹⁷ Viimane jäi vabariikliku laulupäeva kavast siiski kavast kõrvale, kuna sellele loole puudusid noodid. Orkestripala „Võidupidu” asemel tuli seetõttu laulupäeval esitamisele E. Tamme „Kalev ja Linda”.¹⁹⁸

Samuti esinesid vabariiklikul laulupäeval rahvatantsurühmad Ullo Toomi juhatused Kihnu sõõrtantsuga „Kalamies”, Leesi segapaaritantsu „Kuippar Muia”, Audru naistetantsu „Vananaiste lõss” ja meestetantsu „Kiitsakaga”. Lisaks tulid esitamisele Jõelähtme rühmatants „Pikkinigliska”, Viinistu segapaaritants „Tilut-tilut” ja Anna Raudkatsi seades „Tuljak”.¹⁹⁹

Laulupäeva lõpetas EK(b)P KK sekretär E. Pälli sõnavõtt ja Eesti NSV hümn. Kuid kogu päeva finaalsiks lauluväljakul oli kell 23 alanud Riikliku Noorsooteatri vabaõhuetendus „Mahtra sõda”, mille oli dramatiseerinud E. Vilde ainetel P. Rummo.²⁰⁰

¹⁹⁶ RA, ERAF.1.81.1, 1.18. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 10, 11. juunil 1946.

¹⁹⁷ Samas.

¹⁹⁸ RA, ERAF.1.81.1, 1.23. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 11, 27. juunil 1946.

¹⁹⁹ RA, ERAF.1.81.1, 1.19. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 10, 11. juunil 1946.

²⁰⁰ Vabariiklik laulupäev Tallinnas. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946, lk 1.

Laulupäeva järel tehtud kokkuvõtetest selgus, et Vabariiklikust laulupäevast võttis osa 145 kollektiivi 3897 esinejaga. Peol esinesid 61 segakoori (1843 lauljaga), 4 meeskoori (230), 30 naiskoori (230), 15 lastekoori (490), 8 orkestrit (194 mängijaga) ja 19 rahvatantsurühma (292 tantsijaga).²⁰¹

---

²⁰¹ RA, ERAF.1.81.1, l. 35. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 16, 26. juulil 1946.

5. ÜLDKORRALDUSLIKUD ETTEVALMISTUSED

5.1. Rahvarõivastega varustamine

Rahva huvi suurendamiseks eesesisva laulupeo suhtes käis 1946. aasta detsembris XII üldlaulupeo komisjon välja idee, et kõik kooride võiksid peol esindada rahvarõivastes. millest kujunes suurem kampaania.²⁰² Kampaania loosungiks sai „Laulupeolised rahvarõivasse!“²⁰³ Antud loosungi elluviimisele aitas kaasa ka Eesti NSV Ministrite Nõukogu, kes andis välja selle sisulise määruse 10. jaanuaril 1947. aastal. Antud määrusega said maakollektiivid õiguse eelisjärjekorras villaveskis villa ketramiseks riigi naturaalmaksuta ja riigihindadega puuvillase lõime hankimiseks. Samuti võimaldati linnakollektiividele valmis riidematerjalide ostu võimalused ja ketrusluba ilma naturaalkohustusega.²⁰⁴

Lisaks kohustati eelpool nimetatud määrusega Eesti NSV Tööstuse Ministeeriumit peoliste jaoks valmistama 1. aprilliks 5710 meetrit villast ja 10 625 meetrit linast kangast, 1 170 meetrit voodrisiidi, 28 861 kilogrammi villast värvilist lõnga, 1 469 kilogrammi puuvillast lõime.²⁰⁵ Eesti NSV Riikliku Plaanikomisjoni otsusega jagati XII üldlaulupeo büroole rahvariiete valmistamiseks vajaliku lõnga värvimiseks 180 kilogrammi värve, mis jagati laulukooride vahel ära. Seejuures lähtuti iga naisekostüümi puhul 50 grammisest ja meestekostüümi puhul 60 grammisest värvi kulust.²⁰⁶ Ühele naiste komplektile oli arvestatud kuluvat keskmiselt 3,5 meetrit selliku riidet, 4 meetrit linast riidet, 1,5 meetrit liistiku riidet ja meeste komplekti jaoks 3 meetrit villast riidet, Jüri vestile 1,5 meetrit riidet ja linast riidet 3,5 meetrit.²⁰⁷ Maakollektiividele oli ketrus loa väljastamisel tehtud arvestus, et naiste rõivaste jaoks vaja kedrata 1,5 kilogrammi villa, meeste rõivaste jaoks 3 kilogrammi villa ja seelikuriide kudumiseks anti ostuluba 350 grammile lõimele. Rahvarõivaste juurde kuuluvad ehted valmistas Riiklik Tarbekunsti Keskus ja need määrati vabamüüki. Kõik rahvariiete juured kuuluvad lisandid, näiteks sukad, peakatted, jalatsid ja vööd tuli esinejatel ise muretseda.²⁰⁸

---

²⁰² A. Raudsepp. Rahvarõivad ja esimene Eesti nõukogude üldlaulupidu – rahvarõivad ideoloogia kütkes, lk 65.

²⁰³ P. Rummo. Eesti XII üldlaulupeo ettevalmistustööde päevaülesandeid. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 372.

²⁰⁴ A. Raudsepp. Rahvarõivad ja esimene Eesti nõukogude üldlaulupidu – rahvarõivad ideoloogia kütkes, lk 65.

²⁰⁵ Samas.

²⁰⁶ Rahvarõivasteks värvi ja riidet. – Sirp ja Vasar, nr 12, 22. 03. 1947, lk 5.

²⁰⁷ Rahvarõivaste valmistamiseks riidet tsentraliseeritud korras. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 397.

²⁰⁸ Eesti rahvatantsuõhtu korraldamine. XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 412.

Eesti NSV Tööstuse Ministeeriumi Tekstiiltööstuse Peavalitsuse juhataja käskkirjaga nr 5 20. jaanuarist 1947. aastal sai rahvarõivaste materjalide tootmise üle kontrolli teostamise ülesande Tekstiiltööstuse Peavalitsuse tootmis- ja tehnilise osakonna juhatajat B. Kagan.²⁰⁹ Villase seelikuriide tootmisega naistele tegeles tekstiiltööstus „1. detsember“ Sindis. Meeste rahvariide tarvis tootis villast riiet tekstiiltööstus „Keila“. Rahvarõivaste jaoks vajaliku linase riide valmistamisega tegelesid Mõisaküla, Pärnu ja Viljandi linavabrikud.²¹⁰

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee poolt välja antud määruses nr 8 peeti tähtsaks, et võimalikult suur osa laulupeolisest esineksid rahvarõivastes. Selleks olid partei-, nõukogude ja majanduslikud organisatsioonid kohustatud abistama peolisi rahvarõivaste soetamisel.²¹¹ Seejuures oli korraldajate sooviks laulupeol võimalikult palju erinevaid rahvarõivaid välja tuua, kuid kollektiivi siseselt soovitati kanda samalaadi rõivaid.²¹² Kohustuslik polnud kanada peakomisjoni poolt määratud rahvarõiva komplekte, mistõttu võisid peolised kanada ka teist tüüpi rahvarõivaid ning soovi ja võimaluse korral valmistada endale ka kodukoha rahvarõivad. Rahvarõivaste valmistamise puhul rõhutati nende autentsuse olulisust ja algupära järgimist.²¹³

Mari Adamsoni ettepanekutest lähtudes, kinnitas XII üldlaulupeo peakomisjon 27. detsembril 1946. aastal toimunud koosolekul rahvariide tüübid, millest lähtudes jagati rõivaste valmistamiseks tsentraliseeritud korras materjale. Naiste puhul jagati materjale Mustjala, Lihula, Rapla, Jüri, Pärnu-Jaagupi ja Tarvastu rahvarõivaste põhjal. Meestele jagati materjale Audru ja Jüri rahvarõivastele ja mulgikuuetele. Samuti otsustati laulupeo teatajas välja anda rahvariide alane brošüür.²¹⁴ Linna kollektiivid pidid teatama XII Üldlaulupeo Büroole hiljemalt 1. jaanuariks 1947. aastal, kui palju ja millist riiet nad vajavad rahvariide valmistamiseks.²¹⁵

Peakomisjoni koosolekul, mis toimus 13. märtsil 1947. aastal tõstati probleem rahvarõivaste õigeaegse valmise üle. Nimelt polnud 15. veebruariks Tarbekunsti keskusele üle antud lubatud lõimeid ja värvilist lõnga. M. Braun tõi seejuures põhjusena välja probleeme, mis Sindi vabrikul olid tekkinud lõngavärvide puudumise tõttu ja seoses kütte muredega. Samuti polnud XII

---

²⁰⁹ XII üldlaulupeo peakomisjoni koosolek. – Sirp ja Vasar, nr 13, 29. 03. 1947, lk 5.

²¹⁰ Laulupeolised rahvarõivaisse! – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 474.

²¹¹ Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 8 28 märtsist 1947. a., Tallinn, XII üldlaulupeo korraldamise kohta, lk 22.

²¹² M. Adamson. Abiks Eesti XII üldlaulupeoks rahvarõivaste valmistajatele. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 330.

²¹³ Arutleti rahvarõivas esinemise küsimust. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 395.

²¹⁴ RA, ERAF.1.81.1, l. 64. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 21, 27. detsembril 1946; Laulupeolised rahvarõivaisse! – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 6, lk 395.

²¹⁵ A. Saukas. XII üldlaulupeo rindelt. – Sirp ja Vasar, nr 51, 21. 12. 1946, lk 6.

Üldlaulupeo Büroo saanud Eesti NSV Tööstuse Ministeeriumil riidealaseid kalkulatsioone.²¹⁶ Tekkinud viivitustes nähti süüd olevat B. Kagani tegevusetuses ja huvi puudumises materjalide valmistamise käigu üle.²¹⁷

5.2. Laululava ja väljaku ehitustööd

Laulupeo õnnestumiseks oli korraldajatele oluline leida selle toimumiseks sobiv paik. 24. märtsil 1945. aastal Sirbis ja Vasaras avaldatud artiklis ei pidanud Gustav Ernesaks vana laululava üles ehitamist vajalikuks, kuna selle asukoht pole akustiliselt sobiv. Ta nägi vajadust leida parem asukoht uuele lavale, pakkudes selleks välja Kadrioru staadioni.²¹⁸ Ehitustöid viidi läbi sellegipoolest varasemalt olemas olnud, kuid sõjategevuses osaliselt purunenud lauluväljakul Kadriorus.²¹⁹ Otsus kasutada peopaigana lauluväljakut oli tehtud 1945. aasta oktoobriks.²²⁰

20. novembril 1945. aasta peakomisjoni koosolekul otsustati kinnitada laululava ja väljaku projekt ümberehitusprojekt koos eelarvega. Ehitustööd oli projekteerinud Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu juures asuv Arhitektuuri Peavalitsus. Laululava ja laulupeoplatsil tehtavateks töödeks oli kulutustena planeeritud 3 190 000 rubla, lauluväljaku kõrvalehitiste rajamiseks 1 757 000 rubla ja näituseväljaku ehitustöödeks 17 400 rubla. Kokku 4 964 400 rubla suuruse esialgse eelarve kinnitamiseks pöörduiti Moskva poole.²²¹

Siiski ei jäänud antud projekt lõplikult muutumatuks, kuna 16. veebruaril 1946. aastal toimunud koosolekul otsustas peakomisjon saata laululava taastamise projekti arhitektidele uuesti läbivaatamiseks katuse juurdeehituse osas ja lavataguse kinniehitamise kaalumiseks.²²² 8. märtsil 1946. aastal aset leidnud koosolekul esitati muudetud laululava projekt peakomisjonile. Parandustena oli selles läbi viidud laululava tagumise seina tõstmine ja katuse pikendamine. Samuti oli projektis ümber asetatud tornid, millega suurendati akustikat ja parandati üldilmet. Ehituse valmimisajaks määrati 1946. aasta juuli. Eelpool kirjeldatud projekt kinnitati komisjoni poolt ja ehituse järelevaatajaks kinnitati peakomisjoni poolsete volitustega arhitekt August Tauk, kes oli ka tööde kavandi autor.²²³ Lauluväljaku planeerimis- ja ehitustööd oli kohustatud

---

²¹⁶ RA, ERAF.1.82.21, 1. 3. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 22, 13. märtsil 1947.

²¹⁷ XII üldlaulupeo peakomisjoni koosolek. – Sirp ja Vasar, nr 13, 29. 03. 1947, lk 5.

²¹⁸ G. Ernesaks. Määrus nr . 178 ja meie laulupeod. – Sirp ja Vasar, nr 12, 24. 03.1945, lk 6.

²¹⁹ Uus ja avaram laululava ootab lauljaid. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946, lk 6.

²²⁰ On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistused. – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 10. 1945, lk 1.

²²¹ RA, ERAF.1.80.2, 1. 4. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 4, 20. novembril 1945.

²²² RA, ERAF.1.81.1, 1. 1. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 6, 18. veebruaril 1946.

²²³ RA, ERAF.1.81.1, 1. 3. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 7, 8. märtsil 1946.

1. juuliks 1946. aastaks lõpule viima Eesti NSV Ehituse- ja Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeerium.²²⁴

Uue laululava ehitamisel kasutati vana lava alustalised, kuid selle konstruktsioonis viidi sisse mitmeid muudatusi. Projekti kohaselt oli uue lava astmete üldpind 1800 ruutmeetrit ja poodiumi pinnaks 600 ruutmeetrit. Kõlakojale anti uus kuju, millega suurenes selle karniis 3-4 meetri võrra. Kõlakoja ümber planeeriti ka kandekonstruktsiooni ehitamine. Lava alla olid planeeritud esinejatele ruumid, sealhulgas garderoobi ja lavale viivad trepid. Samuti oli kavas laululava ääristavate kivist tornide kõrgemaks ehitamine, kuhu olid planeeritud ruumid laulupidu läbi viivale kaadrile.²²⁵

Samuti oli projekti kohaselt plaanis teostata planeerimis- ja pinnase tasandamistöid ning uute teede rajamine. Lisaks nägi plaan ette pealtvaatajate jaoks pinkide ning mäe nõlvale valitsusele ja partei loožide ehitamist. Väljakule olid projekteeritud kõrval ehitised, seal hulgas sööklad ja kioskid ning mere tuulte kaitseks plaanitud haljastustööde korras puude istutamine.²²⁶ Lauluväljak otsustati ümbritseda kombineeritud aiaga, kus fassaadi katab puidust püstplank ja väljaku tagakülge okastraataed.²²⁷

Lauluväljaku krundil asusid ka teised hooned, mis jäid ehitustegevusele ette. Seetõttu lammutati näituseväljaku ja lauluväljaku vahelisel krundil olevad tallid, laudad ja kuurid.²²⁸ 18. veebruaril 1946. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul otsustati P. Maraniku ettepanekul liita lauluväljakuga 4 majast koosnev hoonete grupp ja need 1. aprilliks 1946. aastaks lammutada. Selle võimaldamiseks asuti Tallinna linna TSN Täitevkomiteega läbi rääkima.²²⁹ 10. mail 1946. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul oli lauluväljaku läheduses asuvate majade saatus taas arutamisel. Kokkusaamisel oli päevakorras kolmest lauluväljaku maa-alal asuvast elumajast kahe lammutamine ja nende elanike mujale elama paigutamine. Ümberpaigutatavate elanikele standardelamute ehitamiseks, otsustas peakomisjon pöörduda Eesti NSV Ministrite Nõukogu poole.²³⁰ 13. märtsi 1947. aasta koosolekul otsustati lauluväljaku krundil asunud elumajade lammutamine ära jätta, kuna tollase korterikriisi tõttu polnud neis elanud 52 inimest võimalik mujale ümber majutada.²³¹

---

²²⁴ Algavad lauluväljaku ümberehitus tööd. – Sirp ja Vasar, nr 14, 06. 04. 1946, lk 2.

²²⁵ Samas; Uus ja avaram laululava ootab lauljaid. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946, lk 6.

²²⁶ Algavad lauluväljaku ümberehitus tööd. – Sirp ja Vasar, nr. 14, 06. 04. 1946, lk 2.

²²⁷ RA, ERAF.1.81.1, l. 13. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 9, 10. mail 1946.

²²⁸ K. Maranik. Milliseks kujuneb Lauluväljak? – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 2, lk 70.

²²⁹ RA, ERAF.1.81.1, l. 1. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 6, 18. veebruaril 1946.

²³⁰ RA, ERAF.1.81.1, l. 12. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 9, 10. mail 1946.

²³¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 3. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 22, 13. märtsil 1947.

Lisaks murele lauluväljaku krundil asuvate majadega, valmistas peakomisjonile probleeme näituseväljakul asunud sõjaväeosad. Komisjon leidis oma 10. mail 1946. aastal toimunud koosolekul, et sealsed sõjaväeosad tuleb võimalusel selt ümber paigutada. Kui aga vabariiklikuks laulupäevaks seda teha pole võimalik, siis tuleb lauluväljaku ja näituseplatsi vahelist okastraat aeda liigutada 50 meetrit näituseväljaku poole, et luua teine sissekäik lauluväljakule.²³² Peakomisjon tegi EK(b)P KK sõjalise osakonna juhatajale Paul (Pavel) Stammile ülesandeks asutada kontakti 10. kaardiväearmee juhataja kindralpolkovnik Mihhail Kazakoviga, et näituseplatsil paikneva sõjaväe osa mujale paigutamist arutada. Seda sooviti võimaluse korral Vabariiklikuks laulupäevaks, kuid mitte hiljem kui sügiseks, kuna oli vaja alustada näituseplatsi ehitustöödega.²³³ Sügiseks polnud komisjonil siiski õnnestunud lauluväljaku territooriumil asunud sõjaväe osast vabaneda. Väljakul silma peal hoidnud valvuritel oli raskusi korratagamisega, kuna sõjaväelased omavolitsesid ning korrale kutsumistele vastasid nad relvaähvardustega.²³⁴ 21. novembri 1946. aasta koosolekul otsustas peakomisjon järgmise aasta esimeseks kvartaliks väljaku enda kätte saada ja selle kasutajatest laulupeoks vabastada.²³⁵

Tööd valmisid kahes järgus. Esimene järk sai valmis 1946. aasta juulis toimunud Vabariiklikuks laulupäevaks ja teine 1947. aastal toimunud laulupeoks. 1946. aasta juuliks ei valminud laululava veel täies ulatuses, kuid ehitustöödega jõuti nii kaugele, et seal oleks võimalik korraldada vabariikliku laulupäeva kontserti. Lõplikult valmis uus laululava XII üldlaulupeoks.²³⁶

Tegelikud ehitustööd väljakul algasid 15. aprillil.²³⁷ Tööde alguse viibimine oli ühelt poolt seotud ehituseks finantsvahendite leidmisega. 11. aprilli koosolekul protokollist selgub, et esmalt oli üleliidulisest eelarvest ehitustöödeks taotletud summa maha tõmmatud. Arnold Veimeri kaudu anti sisse uus taotlus, millega sai Kunstide Valitsus töödeks 990 000 rubla, kuid selle raha väljaandmist tõkestas tiitelnimekirja puudumine. Samuti oli takistuseks ehitusloa puudumine, mistõttu ei saadud alustada töid.²³⁸

Lauluväljaku alanud tööd edenesid veel mais aeglaselt. Põhjusena selles mängis rolli eestöoliste ja töödejuhatajate puudus. 10. maiks 1946. aastaks olid kohale veetud ehituskivid ja väljaku

---

²³² RA, ERAF.1.81.1, l. 12. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 9, 10. mail 1946.

²³³ Samas.

²³⁴ RA, ERAF.1.81.1, l. 39. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 16, 26. juulil 1946.

²³⁵ RA, ERAF.1.81.1, l. 50–51. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

²³⁶ Uus ja avaram laululava ootab lauljaid. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946, lk 6.

²³⁷ Vabariikliku laulupäeva ettevalmistus tödest. – Sirp ja Vasar, nr 15, 13. 04. 1946, lk 8.

²³⁸ RA, ERAF.1.81.1, l. 11. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 8, 11. aprillil 1946.

kuivatamiseks kaevatud kraav. Tööde kulgu takistas ka transpordivahenditega seotud probleemid. Autotranspordi Valitsuse poolt oli tööde teostamiseks lubatud viis autot, kuid Ehitustrust polnud nende täielikult kasutamiseks pingutusi teinud. Seetõttu otsustas peakomisjon ajalehes Ehitustrusti kritiseerida, et nad kohustuste täitmisesse kriitilisemalt suhtusid.²³⁹

Tööd lauluväljakul olid intensiivistunud juunikuuks, kui neid teostas üle kolmesaja töölise. Samuti oli lahendatud probleem ehitusmaterjalide kohale toimetamiseks vajaliku transpordiga, mida jätkus nüüd ehituse edenemiseks piisavalt. Oldi kindlad laululava valmimises Vabariiklikuks laulupäevaks, kuid seda viimistlemata kujul.²⁴⁰ Juuni lõpus hoogustusid tööd veelgi, kui ehitustööd toimusid kahes vahetuses, kus kummagi koosseisus oli 150–170 töölist. 27. juunil 1946. aastal peakomisjonile esitatud andmete kohaselt olid selleks ajaks tehtud betoonitööd, ehitamisel oli laulava astmik, püstitatud pool tornide kõrguses ja lõpusirgele jõutud väljaku kuivatustöödega.²⁴¹

Tööd ei sujunud tõrgeteta. 11. juuni koosolekul toodi takistusena välja Arhitektuuri Valitsuse poolsed viivitused projektide esitamisega. Selleks ajaks polnud plaanikohaselt valminud nii värava, kassade, valitsusellooži ja lipu varraste kavandid kui ka eelarved.²⁴² Ka 27. juunil 1946. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul märgiti murekohana viivitusi seoses kavandite esitamisega, mida polnud tähtajaks üle andnud Arhitektuuri Valituse ja Heakorra Trust. Lisaks toodi samal koosolekul töid raskendava tegurina välja tantsupõranda ehitamiseks vajalike kuivade laudade puudumist, mille juures loodeti abi saada Põlevkivi Peavalitsuselt.²⁴³

Puitmaterjali puudus ehitustöödel ilmnas ka pealtvaatajate istepinkide jaoks vajalike laudade hankimisel. 4. juulil 1946. aastal peetud peakomisjoni koosolekul oli arutluses Ehitustrusti teade, millest selgus, et 1946. aastal ei ole pinkide ehitamine materjali puudumise tõttu võimalik. Arutelu käigus selgus, et Ehitustrustile on antud puitmaterjali jaoks müügikorraldus ja Ministrite Nõukogu on teinud korralduse Ehituse- ja Ehitusmaterjalide Tööstuse ministriumile pingid ehitada selleks aastaks. Tekkinud segaduse lahendamiseks kutsuti välja minister Georgi Suhharev, kes teatas, et pinke ei saa ehitada vastava materjali puudumise tõttu. See tulenes asjaolust, et Autotranspordi Valitsus polnud täitnud Ministrite Nõukogu esimehe korraldust puitmaterjal metsast välja vedada. Läbirääkimiste tulemusena lubas G. Suhharev, et

---

²³⁹ RA, ERAF.1.81.1, l. 12. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 9, 10. mail 1946.

²⁴⁰ RA, ERAF.1.81.1, l. 17. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 10, 11. juunil 1946.

²⁴¹ RA, ERAF.1.81.1, l. 22. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 11, 27. juunil 1946.

²⁴² RA, ERAF.1.81.1, l. 17. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 10, 11. juunil 1946.

²⁴³ RA, ERAF.1.81.1, l. 22. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 11, 27. juunil 1946.

pingid tulevad lauluväljakule käesolevaks aastaks.²⁴⁴ 13. juuli 1946. aasta Sirp ja Vasar teatas, et väljakule kuulajate jaoks pinkide ehitamine on käimas.²⁴⁵

Ehituse teise etappi tööd jätkusid sügisel. 12. septembri 1946. aasta peakomisjoni koosoleku protokollist selgub, et laululava ehitustööd olid antud hetkeks seiskunud, materjalid Ehitustrusti poolt ära viidud ning pingid kokku pandud ja inventeeritud. Komisjon otsustas nõuda laulava katuse lõpuni ehitamist veel 1946. aasta sees.²⁴⁶ 21. novembril 1946. aastal toimunud peakomisjoni koosolekuks oli katuse alla saadud laululava, kuid mitte tornid. Samuti selgus, et väljakult on A. Veimeri käsul Eesti NSV Kinematograafia Ministeeriumi poolt ära viidud pingid hoolimata Maraniku vastuseisule. Ehitustööde lõpetamist ei peetud enne kevadet võimalikuks, kuna tol hetkel ei olnud selleks eraldada töölisi.²⁴⁷

Laululava ehitustööde kavandamisega taasalustati 1947. aasta kevadel. Lauluväljaku välja ehitamiseks ja pinkide valmistamiseks sai A. Veimerilt korralduse G. Suhharev. Kokku oli lepitud ka tingimuses, et Suhharev saab pärast laulupidu pingilauad tagasi.²⁴⁸ Ehituseks vajaminev raha oli olemas ja samuti ka vajalik laua materjal, kuna Kunstide Valitsusele eraldati 500 tihumeetrit metsa. Lauluväljaku haljasala väljaehitamise ülesande sai Tallinna Täitevkomitee²⁴⁹ ja laululava ehitustööde lõpule viimise kohustus oli antud Ehitustrustile nr 1 ja Ehitusvalitsusele nr 2. Peakomisjoni poolt vastuvõetud otsuse kohaselt pidid ehitustööd lauluväljakul olema lõpetatud 1. juuniks 1947. aastaks.²⁵⁰

1947. aasta mais tegeleti jätkuvalt ehitustöödega väljakul, millega loodeti 15. juuniks lõpule jõuda. 15. mail 1947. aasta peakomisjoni koosoleku protokollide kohaselt jäädi tööde käiguga rahule ja käimasolevate töödena märgiti pinkide ja väravate valmistamist. Lisaks tegelesid korrastustöödega lauluväljakul Tallinna linna Täitevkomitee ja näituseväljakul Põllumajandus Ministeerium.²⁵¹ Mai lõpus koostati N. Karotamme soovil uued lipumastide projektid, mis ulatuksid üle laululava tornide. Mastide kavandi kohaselt, mis kinnitati peakomisjoni koosolekul 29. mail 1947. aastal, oli plaanis ehitada kaks lipumasti pikkusega 25 meetrit kogumaksumusega 11 000 rubla.²⁵²

---

²⁴⁴ RA, ERAF.1.81.1, l. 24. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 12, 4. juulil 1946.

²⁴⁵ Uus ja avaram laululava ootab lauljaid. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946, lk 6.

²⁴⁶ RA, ERAF.1.81.1, l. 39. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 17, 12. septembril 1946.

²⁴⁷ RA, ERAF.1.81.1, l. 50–51. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 19, 21. novembril 1946.

²⁴⁸ RA, ERAF.1.82.21, l. 3. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 22, 13. märtsil 1947.

²⁴⁹ Samas.

²⁵⁰ Laululava peab valmis olema 1. juuniks. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 7, lk 480.

²⁵¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 34. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 28, 15. mail 1947.

²⁵² RA, ERAF.1.82.21, l. 47. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 20, 29. mail 1947.

15. juuniks siiski korrastamis- ja ehitustöid lõpule viia ei suudetud, seega anti 16. juuni 1947. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul ülevaade veel käimasolevatest töödest. Jätkusid tööd laululava kordaseadmisel ja kioskite ülespanemisel ning lõpule oli jõutud istepinkide valmistamisega.²⁵³ Tööd laululaval ja väljakul lõpetati 26. juuniks ja anti üle kella 16.00-ks H. Kõrvitsale.²⁵⁴

5.3. Laulupeoliste majutamine ja toitlustamine

5.3.1. Majutamine

20. märtsil 1947. aastal toimunud koosolekul leidis peakomisjoni esimees E. Päll, et XII Üldlaulupeo Büroo ei saa peoliste majutamise küsimusega tegeleda ning seda peaks tegema Tallinna Linna Täitevkomitee.²⁵⁵ Samuti kinnitas Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 28. märtsil 1947. aastal välja antud määrusega majutamisega seotud ülesanded Tallinna linna Täitevkomiteele ja selle esimehele Aleksander Henriksonile.²⁵⁶ Majutamise puhul pidas peakomisjon oluliseks lastele mugavuse pakkumist ja teiste lauljate puhul seda ei peetud hädavajalikuks. Koolimajadesse oli lubatud tagada pesu võimalused ja nõud selleks.²⁵⁷ Samuti üritati lauljate paigutamisel jälgida, et koorid maakondade viisi asuksid üksteise lähedal.²⁵⁸ Majutuskohtadesse olid teenindava personalina organiseeritud ka koristajaid ja vastuvõtjaid.²⁵⁹ Peolistel tuli omalt poolt kaasa võtta isiklikud magamistarbed, käterätik, seep ning riide ja saapahari. Ööbimiskohas toimus laulupeoliste kollektiivide kaupa registreerimine, toidutalongide ja laulupeo märkide jagamine ning ruumidesse paigutamine.²⁶⁰

Peolisi majutati koolihoonetesse, kultuuriklubidesse ja ametiühingute klubide ruumidesse ning võimlatesse. Koolimajadesse nähti võimalikuna paigutada 11 000 peolist ja sinna otsustati paigutada lapsed. Klubidesse ja teistesse ruumidesse arvati mõeldavaks majutada 300 osavõtjat. Hotellidesse lauljaid ei majutatud, kuna neis olevad 300 ööbimiskohta olid mõeldud külaliste majutamiseks. Kuna majutuskohti nappis kaaluti Läti NSV eeskujul laulupeoliste

---

²⁵³ RA, ERAF.1.82.21, l. 61. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

²⁵⁴ RA, ERAF.1.82.21, l. 65. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

²⁵⁵ RA, ERAF.1.82.21, l. 6. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 23, 20. märtsil 1947.

²⁵⁶ 12. üldlaulupeo juht Tallinnas, 28. ja 29. juunil 1947, lk 24; RA, ERAF. 1.82.21, l. 27. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

²⁵⁷ RA, ERAF.1.82.21, l. 27–28. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

²⁵⁸ RA, ERAF.1.82.21, l. 57. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 5. juunil 1947.

²⁵⁹ ERAF.1.82.21, l. 65. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

²⁶⁰ XII üldlaulupeo tegelaste ja külaliste vastuvõtust, majutamisest ja transpordist. – 12. üldlaulupeo juht Tallinnas, 28. ja 29. juunil 1947. Tallinn, 1947, lk 142.

majutamiseks kasarmute kasutamist.²⁶¹ Sõjaväeosalt saadi majutuseks terve kasarmu, kuhu võis majutada 1500 laulupeolist.²⁶²

Eelpooltoodud ruumidesse ei suudetud kõiki laulupeost osavõtjaid majutada, mistõttu kaaluti ka eraisikute juurde majutamist.²⁶³ 8. mail 1947. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul otsustati kiita heaks ja propageerida Õhtulehes ilmunud algatust, kus majavalitsused on pakkunud abi peoliste majutamiseks erakorteritesse. Samuti leiti, et tuleks anda võimalus ka lauljatel sugulaste juures ööbida.²⁶⁴ Õhtulehes avaldati ka Tallinna Keskrajooni majavalitsusegrupi nr 47 üleskutse kõigile majavalitsuse nõukogudele, milles kutsuti neid ülesse sotsialistliku võistluse korras pakkuma laulupeolistele ööbimiskohta. Antud pöördumine toodi välja ka XII Üldlaulupeo Teatajas nr 10, millele järgnesid teiste majavalitsuste ja korteri omanike ühinemisavaldused, kus toodi välja pakutavate ööbimiskohtade arvud.²⁶⁵ Kokku suudeti eraisikute korteritesse tagada 1 250 ööbimiskohta.²⁶⁶

29. mai 1947. aasta koosolekul otsustas peakomisjon saata välja ringkirja asutustele, et šefluses olevad asutused võtaksid oma hoole alla teatud koorid. Samuti otsustas peakomisjon korraldada Ametiühingu Komiteede esindajatega nõupidamised 2., 3., 4. ja 5. juuni, kus arutati ka majutamise küsimust.²⁶⁷ Nõupidamisel leidsid mõningad asutused, et saavad šeflusealused vallad võtta majutamisele. Asutuste juhatajatele saadeti E. Pälli allkirjaga kiri, et asutused šefluses olevaid valdu oma ruumidesse majutataks.²⁶⁸ Kokku lubasid käitised ja asutused šefluse alusel majutada 3000 inimest.²⁶⁹

19. juuniks 1947. aastal toimunud koosolekul oli koostatud majutamise graafik, mille järgi oli plaanis peolisi majutada umbes 100 kohas, kus kokku asus 25 000 ööbimiskohta. Samuti olid selleks ajaks ööbimiseks eraldatud ruumid vastavate komisjonide poolt üle kontrollitud ja määratud juhid, kes juhataksid inimesed jaamast nende ööbimiskohtadesse.²⁷⁰ Peole eelnenud peakomisjoni koosolekul 25. juunil 1947. aastal avaldatud andmete kohaselt tuli korraldajatel arvestada 11 600 täiskasvanu ja 11 700 õpilase ööbimise võimaldamisega. Ööbimiseks suudeti

---

²⁶¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 27–28. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

²⁶² RA, ERAF.1.82.21, l. 68. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 34, 17. juulil 1947.

²⁶³ RA, ERAF.1.82.21, l. 6. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 23, 20. märtsil 1947.

²⁶⁴ RA, ERAF.1.82.21, l. 27–28. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

²⁶⁵ Üleskutse kõikidele majavalitsuste nõukogudele. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 10, lk 700–703.

²⁶⁶ RA, ERAF.1.82.21, l. 68. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 34, 17. juulil 1947.

²⁶⁷ RA, ERAF.1.82.21, l. 48. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 30, 29. mail 1947.

²⁶⁸ RA, ERAF.1.82.21, l. 57. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 5. juunil 1947.

²⁶⁹ Ööbimiskohad 19 600 laulupidulisele. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 10, lk 704.

²⁷⁰ RA, ERAF.1.82.21, l. 60–61. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

leida ruumi 23 700 inimesele. Samuti oli osalejate arvu suuremaks osutamisel reservis veel ruume koolimajades ja võimalus oli kasutada ööbimiseks ka Tallinna Ohvitseride Maja.²⁷¹

Majutamisega seonduva probleemina kerkis ülesse ööbimiskohtadesse külje aluse muretsemine. 8. mail 1947. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul tõdeti, et võimalust vajamineva 120 tonni õlgede hankimiseks pole. Arutelu käigus pakuti välja ka laastude kasutamist põrandatel, kuid see lahendus osutus liialt kalliks. Samuti oli antud koosolekul päevakorras ööbijatele kottide valmistamine, kuid selleks tarvis minevat 450 000 rubla pole võimalik eelarvest eraldada. Koosolekul käidi välja mõte katta põrandad riidega, kuid siiski peeti kõige mõistlikumaks panna õled maha.²⁷² 5. juuni koosolekuks oli õnnestunud korraldajatel saada luba 40 tonnile õlgedele ja avaldati lootust saada veel 30 tonni õlgi lisaks.²⁷³ 19. juuniks 1947. aastal oli ööbimiskohtadesse heinu juba kohale veetud 18 000 inimese tarvis ja arvestatud sealjuures 4 kg inimese kohta.²⁷⁴ 25. juunil oli puudu veel 6 tonni heinu, mille lahendusena nähti vajadusel heinu Kadrioru pargi heina niitmist.²⁷⁵ Kokku õnnestus majutamiskohtadesse hankida 44,5 tonni heinu ja 35,5 tonni õlgi, mis oli piisav.²⁷⁶

5.3.2. Toitlustamine

Toitlustamise korraldamise eest oli vastutavaks määratud Eesti NSV Kaubandusministeerium ja selle kulud kattis XII Üldlalupeo Büroo.²⁷⁷ Lapsi otsustati toitlustada kaks korda päevas, hommikul majutuskohas ja teine kord koos täiskasvanutega Lauuväljakul.²⁷⁸ Täiskasvanutele otsustati toitlustamine tagada 28. ja 29. juunil ja lastel 27., 28. ja 29. juunil. Arvestati vajadusega tagandada lõuna 15 000 täiskasvanule (2 päeva 1 kord – 30 000 lõunat) ja 8 000 lapsele (3 päeva 2 korda – 48 000 lõunat).²⁷⁹ Lastekooridele leiti võimalus 28. ja 29. juunil tagada isegi kolm korda päevas soe toit.²⁸⁰ Lastele pakuti hommikueineks majutuskohas putru, võileibu, kohvi, saia. Lõunal pakuti lauljatele lauluväljakul sooja toitu, milleks oli lihaga keedetud supp ja leib.²⁸¹ Peakomisjon andis Kaubandusministeeriumile ja Miilitsavalitsusele ülesande

²⁷¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 64. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

²⁷² RA, ERAF.1.82.21, l. 27–28. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

²⁷³ RA, ERAF.1.82.21, l. 54. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 31, 5. juunil 1947.

²⁷⁴ RA, ERAF.1.82.21, l. 60. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

²⁷⁵ RA, ERAF.1.82.21, l. 64. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

²⁷⁶ RA, ERAF.1.82.21, l. 68. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 34, 17. juulil 1947.

²⁷⁷ Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 8 28 märtsist 1947. a., Tallinn, XII üldlalupeo korraldamise kohta, lk 24.

²⁷⁸ RA, ERAF.1.82.21, l. 36. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

²⁷⁹ RA, ERAF.1.82.21, l. 61. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

²⁸⁰ RA, ERAF.1.82.21, l. 69. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 34, 17. juulil 1947.

²⁸¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 36. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

koostada peolist toitlustamise graafik ja kellaaegadest kollektiive teavitada.²⁸² Samuti oli peolistele majutuspaikade juured organiseeritud puhvetid, kus müügil olid muuhulgas võileivad ja karastusjoogid.²⁸³

XII üldlalupeo eelarvest oli eraldatud toitlustamiseks 600 000 rubla ja ühe lõuna keskmiseks maksumuseks arvestati 7 rubla. Samuti eraldati Kaubandusministeeriumi käsutusse 20 autot, mida oleks võimalik rakendada toitlustusega seotud vedudeks.²⁸⁴ Vajaminevate toiduainete nagu teravilja, liha ja rasva eraldamise osas esitati taotlus Ministrite Nõukogule. Lisaks vajati toitlustamisel kasutatavatel autodele bensiini eraldamist.²⁸⁵ Toiduaineid ja jooke õnnestus korraldajatel hankida piisaval hulgal.²⁸⁶

Peakomisjonile valmistas toitlustamise puhul muret välikatelde puudus. Peoliste toitlustamiseks lõunal hinnati vajalikuks vähemalt 45 välikatelt, millest igauks oleks umbes 300 liitrit. Nende muretsemiseks pöördus peakomisjon Eesti NSV riigikaitse ministri Lembit Pärna poole.²⁸⁷ Peakomisjoni 19. juunil toimunud koosolekul selgus, et tarvis minevad katelde otsingud kujunesid keeruliseks, kuna neid ei õnnestunud saada ei Leningradist ega ka kohalikul sõjaväeosalt.²⁸⁸ 25. juunil 1945. aastal toimunud peakomisjoni koosolekuks oli korraldajatel õnnestunud leida 33 katelt ja neile pidi lisanduma veel 15 katelt. Kokku õnnestus lauluväljakul lõunasöögi keetmiseks hankida välikatlaid kogu mahus 45 300 liitrit. Lisaks oli kasutada 15 000 komplekti toidunõusid, mille oli valmistanud Tartu alumiiniumitehas „TAV“.²⁸⁹

Probleeme valmistas korraldajatele ka toitlustamiseks vajalike laudade hankimine. Nimelt selgus peakomisjoni koosolekul 22. mail 1947. aastal, et Kaubandusministeeriumil pole võimalik ehitada toitlustamiseks vajalikke söögilaudu. Kuna valitsuse määrusega oli kogu toitlustamise korraldamine määratud Kaubandusministeeriumi ülesandeks, tuli neil ehitustööd siiski teostada ja selles osas pakkus oma abi ka peakomisjon.²⁹⁰ Samuti põhjustas söögilaudade valmistamiseks takistusi materjalide puudus, mistõttu keeldus antud tööst ka Ehituse- ja

---

²⁸² RA, ERAF.1.82.21, l. 65. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

²⁸³ 12. üldlalupeo juht Tallinnas, 28. ja 29. juunil 1947, lk 24.

²⁸⁴ RA, ERAF.1.82.21, l. 36–37. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

²⁸⁵ RA, ERAF.1.82.21, l. 37. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

²⁸⁶ RA, ERAF.1.82.21, l. 65. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

²⁸⁷ RA, ERAF.1.82.21, l. 36–37. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

²⁸⁸ RA, ERAF.1.82.21, l. 61. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

²⁸⁹ RA, ERAF.1.82.21, l. 65. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947; Laulupiduliste toitlustamine. – XII Üldlalupeo Teataja, nr 10, lk 704.

²⁹⁰ RA, ERAF.1.82.21, l. 38. XII Üldlalupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeerium. Vähesese materjali kättesaadavuse tõttu oli 19. juuni 1947. aasta seisuga võimalik valmistada vaid mõne saja inimese jaoks söögilaudu.²⁹¹

N. Karotamm korraldusel tuli korrastada ka Näituseväljaku paviljon ja asutada sinna restoran. Samuti otsustati lauluväljakul organiseerida vabaõhukohvik, mis tuli avada Erirestoranide Trusti poolt. Kokku plaaniti avada 34 kioskit, kus muuhulgas oleksid müügil võileivad, pirukad, külmad lihalõiked ja soojad Viini vorstid. Samuti oli kavas 46 müügilaua pakkuda jäätist, karastavaid jooke ja maiustusi.²⁹² Jäätise müügi puhul peeti oluliseks korraldada see nii, et lastel poleks jäätist proovide ajal ja enne laulma minekut võimalust osta. Sellel teemal leiti vajadust laste hulgas teha selgitustööd.²⁹³ Kioskid ja müügipunktid otsustati avada 27. juuniks.²⁹⁴ Kioskite avamise puhul arvas peakomisjoni esimees E. Päll vajalikuks neis alkoholi mitte pakkuda ja piirangute seadmisel keelati alkoholi müük lauluväljakust 1–2 kilomeetri raadiuses.²⁹⁵

5.4. Laulupeoliste transport

Transpordiks vajalikest mahtudest ülevaate saamiseks saadeti 11. aprillil 1947. aastal maakondlikele ja linnade kultuurharidus osakondadele nõudmine kollektiivide arvu kohta, kes sõidavad laulupeole. Sõidukulud Tallinnasse tasus XII Üldlaulupeo Büroo. Raudtee sõidukulude osas tuli XII Üldlaulupeo Bürool kokku leppida Raudteevalitsusega sõidukulude koondkorras raudteetariifi alusel tasumises.²⁹⁶ 29. mail toimunud koosolekul otsustas peakomisjon maksta Eesti NSV Raudteevalitsusele piletite eest avansina 470 000 rubla.²⁹⁷ XII laulupeo Büroo saatis kollektiivide juhendajatele blanketid, mille alusel väljastati kollektiividele raudteejaamadest tasuta piletid.²⁹⁸

Peakomisjoni koosolekuks 19. juunil 1947. aastal oli transpordi graafik koostatud. Kõik esinejate grupid said sõidunõudmised oma maakonna täitevkomiteede kultuurharidusosakondade juhatajalt, kes Tallinnas transpordi korralduse alusel koosolekul viibisid.

²⁹¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 61. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

²⁹² RA, ERAF.1.82.21, l. 37. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947; Laulupiduliste toitlustamine. – XII Üldlaulupeo Teataja, lk 704.

²⁹³ RA, ERAF.1.82.21, l. 61. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

²⁹⁴ RA, ERAF.1.82.21, l. 64. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

²⁹⁵ RA, ERAF.1.82.21, l. 37. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

²⁹⁶ RA, ERAF.1.82.21, l. 26–27. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947; Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 8 28 märtsist 1947. a., Tallinn, XII üldlaulupeo korraldamise kohta, lk 23.

²⁹⁷ RA, ERAF.1.82.21, l. 49. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 30, 29. mail 1947.

²⁹⁸ Lauljate sõit üldlaulupeole toimub tasuta. – XII Üldlaulupeo Teataja, nr 10, lk 704.

Samuti otsustati kõigele teatavaks teha väljasõidu ajad ja korraldada igale maakonnale oma sõidugraafik, mis anti maakondlikele ajalehtedele avaldamiseks.²⁹⁹ Igale koorile on ettenähtud vastava raudteejaama kaudu ärasõidu aeg, mille juures peeti silmas, et peolised oleksid Tallinnas hiljemalt 26. juuni õhtuks.³⁰⁰

Raudteetranspordi korraldamise tekitas muret ka vedude korraldamiseks vajaliku veeremi puudus. Kasutusel olid nii kitsarööpmelised kui ka laiarööpmelised, kuid kitsarööpmelisel raudteedel ei saanud Raudteevalitsus teostada kõiki vedusid, sest puudus vajalik raudteeveerem.³⁰¹ Peost osavõtjate toimetamiseks Tallinnasse tuli puudu olev veerem muretseda mujalt. 5. juunil 1947. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul kinnitati planeeritud sõitjatena 24 320 inimest, kelle transportimiseks plaaniti rakendada 24 erirongi.³⁰² Tegelikult rakendati töösse kokku 21 erirongi. Suurel hulgal vedude teostamiseks õnnestus Leningradist saada 250 vagunit ja lisaks sellele laste transportimiseks üks reisirong Riia liinilt ja üks Pihkva liinilt. Lisaks rakendati kitsarööpmelisel raudteel laulupeost osavõtjate ja külaliste veoks 130 istmetega varustatud kaubavagunit, mis olid eelnevalt desinfitseeritud ja puhtaks pestud.³⁰³

Kõigile reisijaid vedavatele ešelonidele olid määratud maakondliku laulupeo komisjoni poolt ešelonide juhid, kellele toimus 21. juunil instrueerimine. Ülematele oli pandud ülesandeks laulupeoliste ešelonidesse paigutamine ja sõidu ajal korra eest vastutamine raudteel.³⁰⁴ Ešeloniülem pidi omakorda määrama vagunitesse kooride või kollektiivide juhtidest hulgast vagunite vanemad, kelleks laste ja õpilaste vaguniteks olid saatjaõpetajad.³⁰⁵

Laulupeoliste transpordi raudteejaama ja tagasi koju pidi tagama maakondlik laulupeo komisjon. Samuti kohustati üle 20 km pikkusel teekonnal raudteejaama lapsed ja õpilaste transport korraldada kinnistes masinates.³⁰⁶ Igas maakonnas oli kohalikel autotranspordibaasidele pandud ülesandeks tuua lauljad autodel jaama ning selleks oli eraldatud 23 tonni bensiini.³⁰⁷ Tallinnale lähematest maakondadest oli lauljate vedu pealinna korraldatud nii busside kui ka veoautodega. Maakondadest saabus peolistega Tallinnasse 24 autobussi, mis

---

²⁹⁹ RA, ERAF.1.82.21, l. 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

³⁰⁰ XII üldlaulupeo tegelaste ja külaliste vastuvõtust, majutamisest ja transpordist, lk 141.

³⁰¹ RA, ERAF.1.82.21, l. 26, 28. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

³⁰² RA, ERAF.1.82.21, l. 54. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 31, 5. juunil 1947.

³⁰³ RA, ERAF.1.82.21, l. 68. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 34, 17. juulil 1947.

³⁰⁴ RA, ERAF.1.82.21, l. 65. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947; XII üldlaulupeo tegelaste ja külaliste vastuvõtust, majutamisest ja transpordist, lk 142.

³⁰⁵ XII üldlaulupeo tegelaste ja külaliste vastuvõtust, majutamisest ja transpordist, lk 142.

³⁰⁶ Samas.

³⁰⁷ RA, ERAF.1.82.21, l. 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

jäid abiks linna ja Lauluväljaku vahel transpordi tagamiseks. Harjumaalt saabus laulupeost osavõtjatega linna ka veoautod, mis toimetasid kohale 1 268 osalejat ja teistest maakondadest transporditi sel viisil Tallinnasse 1 600 osalejat.³⁰⁸ Maalt tulevate masinate parkimiskohas oli määratud endine vanakraami turg.³⁰⁹

Keerulisemaks ülesandeks korraldajatele oli lauljate vedu saartelt Tallinnasse. 8. mai peakomisjoni koosoleku protokollidest selgub, et lauljate vedu saartelt otse Tallinnasse polnud võimalik, kuna selleks otstarbeks oli kasutada vaid üks laev. Seetõttu oli plaanis lauljate vedu Hiiumaalt Haapsallu ja Saaremaalt Virtsu raudteejaama, kust edasi toimunuks vedu rongiga. Kuna Virtsu raudteejaamast oli Tallinnasse vaja transportida 750 inimest, tekitas raskust kitsarööpmelisel raudteel vajaliku veeremi puudumine. Seega pidas komisjon vajalikuks leida võimalusi lauljate laevaga otse Tallinnasse transportimiseks, milles loodeti abi saada Riiklikult Merelaevanduselt.³¹⁰ Peakomisjoni koosolekul 22. mail 1947. aastal tõdeti, et lauljate vedu laevadega saartelt Tallinnasse pole siiski võimalik organiseerida, sest valikus olevad laevad on remondis.³¹¹

8. mail 1947. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul teatati plaanist transportida lapsed Tallinnasse eraldi vagunites ja ešelonides. Samuti otsustati kokku leppida sõjaväe osaga, et nad tagaksid igale laste vagunile ja peeti vajalikuks vagunitesse medõdede paigutamist. Muret tegi korraldajatele lastekoore vedavate vagunitest joogiveega varustamine, kuna selleks puudusid veenõud. Lahendusena selleks tuli koolidel võimalusel tagada joogivee nõud või igal lapsele isiklik joogivee pudel kaasa võtta.³¹² 5. juunil 1947. aastal toimunud peakomisjoni koosolekul otsustati lapsed klassivagunites Tallinnasse kohale tuua juba 26. juuni hommikul kella kuueks, et neil oleks võimalus puhata.³¹³ Lisaks pöörati tähelepanu ka laste transpordi korraldamisele, kes vaheajal linnadest olid maale puhkama sõitnud. Nendele lastele olid välja jagatud tõendid, mis võimaldasid neil lähima maakooriga liituda ja Tallinnasse kaasa sõita. Ka Raudteevalitsus tuli vastu ja võimaldas ka lastel, kellel õiend puudus, Tallinnasse sõita.³¹⁴

Peakomisjoni 8. mail 1947. aastal toimunud koosolekul esitatud aruande kohaselt kavatseti laulupeost osavõtjaid vastu võtta Vene turul, Sadamas, Balti raudteejaama ja Tallinn-Väike

---

³⁰⁸ RA, ERAF.1.82.21, 1 68. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 34, 17. juulil 1947.

³⁰⁹ RA, ERAF.1.82.21, 1 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947.

³¹⁰ RA, ERAF.1.82.21, 1 27. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947

³¹¹ RA, ERAF.1.82.21, 1 38–39. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 29, 22. mail 1947.

³¹² RA, ERAF.1.82.21, 1 28, 26. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

³¹³ RA, ERAF.1.82.21, 1 54. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 31, 5. juunil 1947.

³¹⁴ RA, ERAF.1.82.21, 1 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juunil 1947; RA, ERAF.1.82.21, l. 57. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 31, 5. juunil 1947.

raudteejaamas.³¹⁵ 25. juunil 1947. aastal aset leidnud peakomisjoni kohumisel toodi välja plaan Balti, Kopli, Tallinn-Väike, Liiva ja Nõmme jaama saabuvate peoliste vastu võttuks. Antud jaamades olid määratud vastuvõtu toimkonnad, keda abistasid kooliõpilased. Rongi saabumisel jaama võtab lauljaid vastu 5 kuni 10 liikmeline esindus. Jaamas oli ette nähtud rivistumine, millele pidi järgnema 5–10 minutiline miiting, kus oma tervitussõnad edastaks ka Parteikomitee poolt määratud isik. Seejärel nägi kava ette peolised liikumist neile määratud asukohta.³¹⁶ Jaamades ootasid laulupeost osavõtjaid ka veoautod, mis vedasid nende isiklikud pakid ööbimiskohta.³¹⁷

Lisaks oli korraldatud ka lauljate transport Tallinna lauluväljakule ja tagasi, mis toimus Autotranspordi Peavalituse poolt koostatud graafiku järgi.³¹⁸ 8. mail toimunud peakomisjoni koosolekul esitletud aruande kohaselt oli Laulupeost osavõtjate vedusid Tallinnas plaanitud teostama 75 masinat, mille töös hoidmiseks hinnati vajalikuks 25 tonni bensiini ja 1,5 tonni määrideõlisid.³¹⁹ 19. juunil toimunud peakomisjoni koosoleku ajaks oli Lauluväljakuga ühendust hoidma määratud 77 autobussi ja 25. juuni koosolekuks oli kasutatavate busside arv suurenenud 85-ni.³²⁰ Peoliste määratud vedudeks Lauluväljakule oli määratud kogunemispunktid Nõmmel, Koplis ja Ristiku tänaval.³²¹ Lastekoorid transporditi eelpool toodud punktidest Lauluväljakule ja tagasi XII Üldlaulupeo Büroo kullul.³²² Täiskasvanud pidi sõiduraha ise tasuma, milleks suuruseks 8. mail toimunud peakomisjoni koosolekul pakuti 50 kopikat ühe otsa eest.³²³

---

³¹⁵ RA, ERAF.1.82.21, 1 27. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

³¹⁶ RA, ERAF.1.82.21, 1 65–66. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

³¹⁷ RA, ERAF.1.82.21, 1 65. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947; XII üldlaulupeo tegelaste ja külaliste vastuvõttust, majutamisest ja transpordist, lk 142.

³¹⁸ RA, ERAF.1.82.21, 1 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juuni 1947.

³¹⁹ RA, ERAF.1.82.21, 1 26–27. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947.

³²⁰ RA, ERAF.1.82.21, 1 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juuni 1947.

³²¹ RA, ERAF.1.82.21, 1 65. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

³²² RA, ERAF.1.82.21, 1 60. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 32, 19. juuni 1947.

³²³ RA, ERAF.1.82.21, 1 26–27. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 27, 8. mail 1947; ERAF.1.82.21, 1 65. XII Üldlaulupeo komisjoni koosoleku protokoll nr 33, 25. juunil 1947.

KOKKUVÕTE

1947. aastal toimunud XII üldlaulupeo ettevalmistamine jääb sõjajärgsesse aega, kui leidis aset ettevaatlik Eesti sovetiseerimine, mille juurde kuulus stalinliku kultuuripoliitika rakendamine ja „rahvuslikke eripärade“ tunnustamine. Siiski olid Eesti NSV kultuurielus määravateks üleliidulised eeskujud ja normid, mida järgiti kultuuri organisatsioonilise struktuuri loomisel ning loomingu sisu taotlustes. Muusikaelus valitsesid küll 1947. aastani vabamad olud, kuid sovetiseerimise mõjudest ei pääsenud ka see kultuurivaldkond. Samuti lähtuti XII üldlaulupeo korraldamisel leninlikust loosungist „kunst kuulub rahvale“.

Nõukogude režiim jätkas laulupidude korraldamise traditsiooni, kuid seda eelkõige propagandistlikul eesmärgil. XII üldlaulupeoga tähistati Eesti NSV 7. aastapäeva ja hitlerliku Saksamaa üle saavutatud võitu. Kandes uue võimu ideoloogilisi taotlusi, pidi 1947. aasta laulupeost saama vormilt rahvuslik ja sisult sotsialistlik sündmus, mis ületaks eelnenud laulupidusid nii kunstiliselt kui ka osalejate arvult. Seetõttu oli selle sündmuse ettevalmistamine ja korraldamine püsivalt võimude huviorbiidis.

XII üldlaulupeo toimumise aeg määrati kindlaks juba 1945. aastal vastuvõetud Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee ühismäärusega nr 178 kunsti arendamisest ja ülesannetest Eesti NSV-s.

Üldlaulupeo organiseerimiseks loodi vastav institutsionaalne raamistik. Riiklikul tasandil rakendati töösse XII üldlaulupeo peakomisjon ja selle alamkomisjonid. Korraldustööde läbiviimiseks loodi lauluväljaku ehitus- ning majandus-finantskomisjon, repertuaari komisjon, propaganda komisjon, rahvakunsti õhtu ettevalmistamise ja läbiviimise komisjon, rongkäigu ja väljakukorraldamise komisjon, vastuvõtu-, majutuse, ja transpordikomisjon ja dekoreerimistöödega tegelev komisjon. Samuti nimetati ametisse XII Üldlaulupeo Büroo, mille ülesandeks oli laulupeo organiseerimistööde koordineerimine ja teostamine. Lisaks mängisid ettevalmistustööde läbiviimisel olulist rolli ka kohaliku tasandi parteiorganisatsioonid ja maakondlikud laulupeokomisjonid.

Laulupeo ettevalmistamisel oli korraldajate jaoks kesksel kohal muusikalised ettevalmistustööd. Peo organiseerijatel tuli muuhulgas leida selleks ideoloogiliselt sobiv repertuaar. Uute nõukogulike palade kavasse hankimiseks anti heliloojatele viisistamiseks tekste ja korraldati ka koorilaulude tellimise võistlus. 1946. aasta novembris kinnitatud XII

üldlaulupeo laulukava võib hinnata okupatsiooni eelsel ajal loodud palade suure osakaalu tõttu küllaltki rahvuslikuks.

Samuti viidi läbi uute koorijuhtide koolitamiseks kursuseid, mis toimusid 1946. aasta kevadel nii Tallinnas kui ka Tartus. 1946. aasta augustis korraldati üleriigilised kursused Tallinnas. Lisaks korraldati maakondades kindlaksmääratud ringkondades eelproovid, kus kontrolliti kooride laulupeorepertuaari omandamist. Segakooride eelproovid toimusid kahes voorus, millest esimene viidi läbi 1947. aasta jaanuaris ja teine sama aasta aprillis-mais. Naiskooride proovid toimusid samaaegselt segakooride teise eelprooviga aprillis-mais. Lastekooride eelproovid olid korraldatud kahes voorus, millest esimene leidis aset aprillis ja teine mais. Repertuaari omandamise hindamiseks korraldati meeskooridele ühisproov ja puhkpilliorkestritele instrueerimine. Lisaks toimus 1946. aasta juulis Tallinnas Vabariiklik laulupäev, mis oli XII üldlaulupeole eelnevaks pidupäevaks ja millele olid eelnenud maakondlikud laulupäevad.

XII üldlaulupeo korraldajatel tuli tegeleda ka korralduslike ettevalmistustöödega. Kuna eesmärgiks oli kõikide peoliste esinemine rahvariietes, jagasid korraldajad peakomisjoni kinnitatud rahvarõiva tüüpide alusel linnakollektiividele riietuse valmistamiseks valmismaterjale ja maakollektiividele anti villa ketramiseks eriload. Peo toimumiseks oli vaja rekonstrueerida ka laululava ja korrastada lauluväljaku plats. Seejuures sai ehituse käigus uue välisilme laululava, platsil teostati pinnase- ja maaparandus töid ja lauluväljaku ala ümbritseti aiaga.

Korralduslike ettevalmistustööde puhul tuli XII üldlaulupeo peakomisjonil tegeleda ka laulupeoliste majutamise ja sellega kaasnenud probleemide lahendamisega. Laulupeoliste majutamiseks loodi ligi 24 000 ööbimiskohta, mis asusid koolimajades, eraisikute korterites ja kasarmus ning šefluse alusel majutasid peolisi ka käitised ja asutused. Samuti tagati peopäevadel XII Üldlaulupeo Büroo kulul peolistele tasuta toitlustamine lauluväljakul ja lastele veel ka ööbimiskohtades. Lisaks kattis büroo kõigi üle-Eesti elavate laulupeol osalejate (sealhulgas ka saartelt) Tallinnasse transportimisega seotud kulud. Peoliste Tallinnasse toimetamiseks kasutati peamiselt raudteetransporti. Peale selle oli kindlaks määratud kogunemispunktidest korraldatud peoliste transport lauluväljakule.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Arhiiviallikad

Rahvusarhiiv (RA):

ERAF.1.80.2. Протоколы комиссии XII певческого праздника /с № 1 по 5 включительно/

ERAF.1.81.1. Протоколы комиссии XII певческого праздника /с 6 по 21/

ERAF.1.82.21. Протоколы комиссии XII певческого праздника /с № 22 - по № 34/

Kirjandus

Alandi, M. Kolm tuld: Jüriöö, võidupüha, laulupidu. – Ajalooline Ajakiri. 2014, nr 2/3, lk 173–206

Karjahärm, T.; Luts, H.–M. Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953. Tallinn: Argo, 2005

Karjahärm, T.; Sirk, V. Kohanemine ja vastupanu: Eesti haritlaskond 1940–1987. Tallinn: Argo, 2007

Kreegipuu, T. Eesti kultuurielu sovetiseerimine: nõukogude kultuuripoliitika eesmärgid ja institutsionaalne raamistik aastatel 1944–1954. – Eesti NSV aastatel 1940–1953: Sovetiseerimise mehhanismid ja tagajärjed Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa arengute kontekstis (Eesti Ajalooarhiivi toimetised 15(22)). Koost. T. Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2007, lk 352–388

Kuuli, O. Sula ja hallad Eesti NSV-s: kultuuripoliitikast aastail 1953–1969. Tallinn: 2002

Levkin, M. 1947. aasta rahareformist NSV Liidus ja Eesti NSVs: teostamine ja vastukajad ühiskonnas. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2015. Toim. T. Tannberg. Tartu: 2016, lk 99–119

Mertelsmann, O. "Sovetiseerimise" mõiste. – Eesti NSV aastatel 1940–1953: Sovetiseerimise mehhanismid ja tagajärjed Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa arengute kontekstis (Eesti Ajalooarhiivi toimetised 15(22)). Koost. T. Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2007, lk 13–29

Ratassepp, A. Eesti laulupeod. Tallinn, 1985

Raudsepp, A. Rahvarõivad ja esimene Eesti nõukogude üldlaulupidu – rahvarõivad ideoloogia kütkes. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2014. Toim. H. Valk. Tartu, 2015, lk 60–75

Rummo, P. Ühe laulu lugu – Looming. 1961, nr 1, lk 111–128

Zubkova, J. Probleemne tsoon: Balti vabariikide sovetiseerimise iseärasused sõjajärgsel ajal. – Eesti NSV aastatel 1940–1953: Sovetiseerimise mehhanismid ja tagajärjed Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa arengute kontekstis (Eesti Ajalooarhiivi toimetised 15(22)). Koost. T. Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2007, lk 184–206

Tamarkin, A. Lauluga läbi aegade. Laulupidude ajaloost. Tallinn, 1965

Tannberg, T. „Õieti oli ju „Elu tsitadellis” see viiekopikaline minu hukkamisloos...” – Looming, nr 4, 2018, lk 536–545

Internetiallikad

Kuutma, K. Laulupeod rahvusliku identiteedi kandjana.

<https://www.folklore.ee/tagused/nr1/internet.htm> (kasutatud 12. 05. 2020).

Lippus, U. Muusika Nõukogude Eestis. <http://okupatsioon.ee/et/component/content/article/12-muusika> (kasutatud 06. 05. 2020).

Perioodika (Sirp ja Vasar)

12. üldlaulupeo läheneb. – Sirp ja Vasar, nr 34, 25. 08. 1945

12. üldlaulupeo ettevalmistustöödest. – Sirp ja Vasar, nr 46, 17. 11. 1945

12. üldlaulupeo ettevalmistustööd arenevad hoogsalt. – Sirp ja Vasar, nr 47, 25.11. 1945

12. üldlaulupeo teateid. – Sirp ja Vasar, nr 11, 16. 03. 1946

1946. a. suvel Harjumaa laulupäev. – Sirp ja Vasar, nr 35, 01. 09.1945

Algavad lauluväljaku ümberehitus tööd. – Sirp ja Vasar, nr 14, 06. 04. 1946

Andresen, N. Kunstitegelaste aktiivi kokkutulekul. – Sirp ja Vasar, nr 19, 12. 05. 1945

Eesti NSV Rahvakomissaride nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 178 8. märtsil 1945. a. Tallinn. Kunsti arendamisest ja ülesannetest Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis – Sirp ja Vasar, nr 10, 10. 03. 1946

Ernesaks, G. Laulukoorid tööle. – Sirp ja Vasar, nr 1, 14. 10. 1944

Ernesaks, G. Määrus nr. 178 ja meie laulupeod. – Sirp ja Vasar, nr 12, 24. 03. 1945

ETA. Eesti heliloojate uued teosed.– Sirp ja Vasar, nr 39 29. 09. 1945

ETA. ENSV ülemaaline laulupidu 1947. a suvel. – Sirp ja Vasar, nr 39, 29. 09. 1945

ETA. Teadmiseks kõikidele koorijuhtidele. – Sirp ja Vasar, nr 33, 17. 08. 1946

Heliloojate tegevusest. – Sirp ja Vasar, nr 14, 06. 04. 1946

Hoogustada maakondlike laulupäevade ja vabariikliku laulupäeva ettevalmistustöid. – Sirp ja Vasar, nr 11, 16. 03. 1946

Koorilaulude tellimisvõistlus. – Sirp ja Vasar, nr 47, 23. 11. 1946

Karindi, A. XII üldlaulupeo eelproovide esimene ring. – Sirp ja Vasar, nr 8, 22. 02. 1947

Kõrvits, H. XII üldlaulupeo peakomisjoni koosolek. – Sirp ja Vasar, nr 48, 30. 11. 1946

Laulupäeva eel. – Sirp ja Vasar, nr 11, 16. 03. 1946

Moodustatakse maakondlike laulupäevade komisjonid. – Sirp ja Vasar, nr 50, 15. 12. 1945

Nõupidamine maakondlike laulupäevade asjus. – Sirp ja Vasar, nr 22, 1. 06. 1946

On alanud 12. üldlaulupeo ettevalmistustööd. – Sirp ja Vasar, nr 41, 13. 10. 1945

On alanud maakondlikud laulupäevad. – Sirp ja Vasar, nr 25, 22. 06. 1946

Päts, R. XII üldlaulupeo eelproovid lastekooridele. – Sirp ja Vasar, nr 13, 29. 03. 1947

Rahvamajade eelolevaid tööülesandeid. – Sirp ja Vasar, nr 33, 18. 08. 1945

Rahvarõivasteks värvi ja riidet. – Sirp ja Vasar, nr 12, 22. 03. 1947

Saukas, A. XII üldlaulupeo rindelt. – Sirp ja Vasar, nr 51, 21. 12. 1946

Tallinna koorijuhtide seminar. – Sirp ja Vasar, nr 13, 30. 03. 1946

Uus ja avaram laululava ootab lauljaid. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946

Uusi koorilaule 12. üldlaulupeoks. – Sirp ja Vasar, nr 42, 20. 10. 1945

Vabariikliku kunstidekaadi eel. – Sirp ja Vasar, nr 27, 06. 07. 1946

Vabariikliku laulupäeva ettevalmistus töödest – Sirp ja Vasar nr 15, 13. 04 1946

Vabariiklikul laulupäeval esinevate kollektiivide eelproovid. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946

Vabariiklikule laulupäevale 3000 külalisesinejat. – Sirp ja Vasar, nr 26, 29. 06. 1946

Vabariiklik laulupäev Tallinnas. – Sirp ja Vasar, nr 28, 13. 07. 1946

Vabariiklik laulupäev. – Sirp ja Vasar, nr 30, 27. 07. 1946

Vettik, T. XII üldlaulupidu 1947. a. – Sirp ja Vasar, nr 50, 15. 12. 1945

XII üldlaulupidu toimub 28. ja 29. juunil. – Sirp ja Vasar, nr 11, 15. 03. 1947

XII üldlaulupeo peakomisjoni koosolek. – Sirp ja Vasar, nr 13, 29. 03. 1947

1947. aasta üldlaulupeo ametlikud väljaanded

XII üldlaulupeo album: Tallinnas 1947. Tallinn, 1948

XII üldlaulupeo juht Tallinnas, 28. ja 29. juunil 1947. Tallinn, 1947

XII Üldlaulupeo Teataja nr 1. Tallinn, 1945

XII Üldlaulupeo Teataja nr 2, Tallinn, 1946

XII Üldlaulupeo Teataja nr 5, Tallinn, 1947

XII Üldlaulupeo Teataja nr 6. Tallinn, 1947

XII Üldlaulupeo Teataja nr 7. Tallinn, 1947

XII Üldlaulupeo Teataja nr 10. Tallinn, 1947

SUMMARY

Musical and organisational preparations of the 12th Song Festival in 1947

The tradition of organising Song Festivals in Estonia goes back to the 19th century. Following the example of the Baltic Germans, the first Song Festival took place in 1869. Collective singing has been a way of expressing sense of unity and carrying on cultural heritage for Estonians.

After re-occupying Estonia in 1944, Soviet authorities enforced restructuring in cultural field, which also affected Song Festivals. The new regime continued organising song festivals but purpose and nature of that changed. It means that Soviet authorities tried to exploit Estonian singing tradition by adding Soviet elements and content to it. Nevertheless, the nature of the 12th Song Festival is evaluated quite national, regardless of the mandatory Soviet elements. Also, it is remarkable that the authorities did not change the previous numeration of Song Festivals and named the Song Festival of 1947 the 12th Song Festival. Despite post-war predicament, administration managed to find resources for organising spectacular mass event and, in addition, offered advantaged conditions to the participants.

The aim of the present thesis is to examine preparations of the 12th Song Festival. Specifically, this research paper is focused on giving an overview about musical and organisational preparations. This thesis is mainly based on the protocols of the 12th Song Festival Main Commission which are stored in the Estonian National Archives. Also, the study uses information from contemporary newspapers and official publications of the 12th Song Festival.

The first chapter gives an overview about sovietisation of cultural life in post-war Estonia. The second chapter opens the background of the 12th Song Festival's preparatory works and examines the musical life in the post-war time. This chapter also describes the general image of song festivals in Soviet society. The third chapter gives an overview about institutional structure of the 12th Song Festival and the fourth chapter focuses on the musical preparations of the song festival. The last chapter explores organisational preparations of the 12th Song Festival.

Preparations for the 12th Song Festival were conducted in the post-war period, when there was a time of careful sovietisation in Estonia, which included Stalinist cultural politics and accepting „national peculiarities“. However, all-union standards determined the cultural life in Estonian SSR, dictating organisational structure of culture and subjects of creation which also affected

musical life. Because of that, organising of the 12th Song Festival was based on the Leninist slogan: „art belongs to the people“.

Soviet regime continued the tradition of organising song festivals but primarily for propagandistic purposes. The 12th Song Festival was held to celebrate the 7th anniversary of Estonian SSR and the victory over Hitler's Germany in World War II. Also, the Song Festival in 1947 was meant to be an event which is national in form but socialist in content. In addition, the goal of the 12th Song Festival was to exceed previous song festivals' artistic side as well as the number of participants.

The occurring of the 12th Song Festival was confirmed in 1945 when the Council of People's Commissars of Estonian SSR and the Central Committee of Estonian Communist Party adopted regulation No 178. There was created a respective institutional framework for organising song festivals. At state level were set up The Main Commission of the 12th Song Festival and its sub-commissions. Government also established the Bureau of the 12th Song Festival, which dealt with coordination and implementation of organisational works. At regional level preparatory works were carried out by the County Commissions of the song festival and local party organisations.

At first, organisers had to find ideologically appropriate repertoire. New Soviet songs were written on ideologically selected texts by Estonian composers. In addition, a choral song ordering competition was held to complete the repertoire. In November 1946, The Main Commission confirmed the 12th Song Festival's musical program, which was quite national.

In spring 1946 choir conductor courses were carried out in Tallinn and Tartu. In August 1946 nation-wide courses in Tallinn were organised. Also, there were held regional pre-rehearsals in fixed districts. Pre-rehearsals for mixed choirs were organised in two rounds: first one in January and the second one from April until May 1947. Pre-rehearsals for female choirs took place simultaneously with second pre-rehearsals from April until May. The first pre-rehearsal for children choirs was carried out in March and the second one in April 1947. Corporative rehearsal was organised for the male choirs and instruction for the brass bands. In July 1946 Nation-wide Day of Singing took place in Tallinn, which was a pre-celebration of the 12th Song Festival. Before that there were held Regional Days of Singing on a local level.

Also, there were carried out several organisational preparations. Organisers of the 12th Song Festival wanted that all participants would perform in national costumes. Because of that they handed cloth out to city collectives, based on certain folk costume types, and permissions for

wool spinning to country collectives. In the festival venue the singing stage reconstruction was completed and the fields of the Song Festival Grounds were fixed up. During construction, the singing stage got a new appearance, soil and land improvement works were accomplished on the field of Song Festival Grounds and the property of Song Festival Grounds was surrounded with a fence.

The Main Commission of the 12th Song Festival also organised accommodation for participants. For this purpose, about 24 000 sleeping places were created, which were situated in school buildings, apartments of citizens, and even in a barrack. Festival participants were also accommodated by manufactures and institutions. On festival days, the catering in Song Festival Grounds was free of charge for participants at the 12th Song Festival Bureau expense. Children were offered free food also in sleeping places. In addition, Bureau covered all travel costs for participants to reach Tallinn. They arrived in Tallinn mainly by train. Besides that, transportation of participants was also organised from gathering points to Song Festival Grounds.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadi Aruste,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „1947. aasta XII üldlaulupeo muusikalised ja üldkorralduslikud ettevalmistustööd“, mille juhendaja on Tõnu Tannberg, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kadi Aruste

19.05.2020